

Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2003/04:62 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan. I två motioner yrkas avslag på propositionen.

Huvudförslaget i propositionen är att den kompletterande arbetslöshetskassan, Alfa-kassan, ska ta ut en avgift av dem som får ersättning från grundförsäkringen enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och som inte tillhör någon arbetslöshetskassa. Avgiften dras av från ersättningen när den betalas ut. Storleken på avgiften kommer att fastställas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer efter förslag från Alfa-kassan.

Utskottet godtar regeringens förslag och föreslår att den nya lagstiftningen, som innebär ändringar i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor, träder i kraft den 4 oktober 2004.

I betänkandet behandlas också 27 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden hösten 2003 som tar upp olika frågor om arbetslöshetsförsäkringen. Det gäller bl.a. ersättningen till företagare och vid studier. Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till pågående eller kommande utredningsarbete.

Sammanlagt har företrädarna för Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet avgivit 12 reservationer, varav en är en fempartireservation (m, fp, kd, c, mp) med krav om att regeringen ska tillsätta en parlamentarisk utredning för att se över företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet. Därutöver har avgivits 2 särskilda yttranden i ärendet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Utskottets överväganden	9
1 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.....	9
2 Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen	15
3 Överhoppningsbar tid	21
4 Studier och a-kassa.....	23
5 Familjehem.....	26
6 Företagares rätt till a-kassa	28
7 A-kassan och bemanningsföretagen	30
8 Övrigt	31
Reservationer.....	35
1. Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan (punkt 1) (m, kd)	35
2. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (punkt 2) (m)	36
3. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (punkt 2) (kd)	36
4. Inträdesvillkor (punkt 3) (v, mp)	37
5. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m. (punkt 4) (m, kd).....	37
6. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m. (punkt 4) (v).....	38
7. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m. (punkt 4) (c)	39
8. Överhoppningsbar tid vid studier (punkt 5) (kd).....	39
9. Studier och a-kassa (punkt 7) (kd).....	40
10. Familjehem (punkt 8) (kd).....	40
11. Företagares rätt till a-kassa (punkt 9) (m, fp, kd, c, mp).....	41
12. A-kassa och bemanningsföretagen (punkt 10) (kd)	42
Särskilda yttranden.....	43
1. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (punkt 2) (fp, c)	43
2. A-kassa och bemanningsföretagen (punkt 10) (m)	43
Bilaga 1	
Förteckning över behandlade förslag.....	45
Propositionen.....	45
Följdmotioner	45
Motioner från allmänna motionstiden.....	45
Bilaga 2	
Regeringens lagförslag	49
Förslag till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor	49

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan

Riksdagen antar det i proposition 2003/04:62 enligt *bilaga 2* framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor med den ändringen att ikraftträdandebestämmelsen ska ha följande lydelse: ”Denna lag träder i kraft den 4 oktober 2004.” Därmed avslås motionerna 2003/04:A5 (m) och 2003/04:A6 yrkande 1 (kd).

Reservation 1 (m, kd)

2. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A6 yrkande 2 (kd) och 2003/04:A305 yrkande 17 (m).

Reservation 2 (m)

Reservation 3 (kd)

3. Inträdesvillkor

Riksdagen avslår motion 2003/04:A292 yrkande 5 (v).

Reservation 4 (v, mp)

4. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A208 (kd), 2003/04:A284 (s), 2003/04:A330 yrkande 10 (kd) och 2003/04:A338 (c).

Reservation 5 (m, kd)

Reservation 6 (v)

Reservation 7 (c)

5. Överhoppningsbar tid vid studier

Riksdagen avslår motion 2003/04:A330 yrkande 5 (kd).

Reservation 8 (kd)

6. Överhoppningsbar tid för särskilt förordnad vårdnadshavare

Riksdagen avslår motion 2003/04:A346 (s).

7. Studier och a-kassa

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A238 (s), 2003/04:A253 (s), 2003/04:A267 (s), 2003/04:A330 yrkande 9 (kd) och 2003/04:A350 (s).

Reservation 9 (kd)

8. Familjehem

Riksdagen avslår motion 2003/04:A330 yrkande 8 (kd).

Reservation 10 (kd)

9. Företagares rätt till a-kassa

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A263 yrkande 20 (c), 2003/04:A285 (fp), 2003/04:A330 yrkande 7 (kd), 2003/04:N329 yrkandena 13 och 14 (c), 2003/04:N346 yrkande 13 (kd) och 2003/04:N414 yrkande 1 (mp).

Reservation 11 (m, fp, kd, c, mp)

10. A-kassa och bemanningsföretagen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A204 (m) och 2003/04:A330 yrkande 6 (kd).

Reservation 12 (kd)

11. Samordnat utbetalningsansvar m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:A231 (s), 2003/04:A254 (s), 2003/04:A273 (s) och 2003/04:A321 (s).

Stockholm den 2 mars 2004

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Anders Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anders Karlsson (s), Margareta Andersson (c), Laila Bjurling (s), Anders G Högmark (m), Christer Skoog (s), Camilla Sköld Jansson (v), Patrik Norinder (m), Lars Lilja (s), Tina Acketoft (fp), Berit Högman (s), Henrik Westman (m), Britta Lejon (s), Ulf Holm (mp), Luciano Astudillo (s), Mauricio Rojas (fp), Annelie Enochson (kd) och Mariam Osman Sherifay (s).

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar arbetsmarknadsutskottet dels regeringens proposition 2003/04:62 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan och med anledning av den två väckta motioner, dels motioner som väckts under den allmänna motionstiden hösten 2003 som tar upp olika frågor om arbetslöshetsförsäkringen. Motionerna refereras utan årtal då alla härrör från 2003/04.

Propositionens och motionernas yrkanden återfinns i *bilaga 1* och regeringens lagförslag finns som *bilaga 2* till betänkandet. I anslutning till utskottets beredning av ärendet har föreståndaren för den s.k. Alfa-kassan, Hans Mattsson, lämnat information om kassans verksamhet.

Bakgrund

I slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet bildades de första arbetslöshetskassorna. Det var kassor som bildades på frivillig grund av fackliga organisationer. Syftet med arbetslöshetskassorna var att bistå medlemmar vid arbetslöshet. Formerna för statligt stöd till de arbetslösa diskuterades och utreddes under flera årtionden, innan riksdagen år 1934 fattade beslut i frågan. Då valde riksdagen att införa en frivillig försäkring administrerad av erkända arbetslöshetskassor med statsbidrag. Förordningarna om erkända arbetslöshetskassor och om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor trädde i kraft 1935. Arbetslöshetskasseförordningen ersattes 1974 med en lag om arbetslöshetsförsäkring. Lagen kom att med olika ändringar gälla fram till den 1 januari 1998 då de nu gällande lagarna – lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring (ALF) och lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor (LAK) – infördes.

Lagstiftningen föregicks av ett utredningsarbete som bl.a. resulterade i SOU 1996:150 *En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring*. I propositionen med samma namn (prop. 1996/97:107) föreslog regeringen en rad förändringar i arbetslöshetsförsäkringen, däribland införandet av begreppen grundförsäkring och inkomstbortfallsförsäkring. Grundförsäkringen ersatte det som fram till dess kallats kontant arbetsmarknadsstöd (KAS). Som ett led i den sammanhållna arbetslöshetsförsäkringen skapades också förutsättningar för att en kompletterande arbetslöshetskassa skulle kunna bildas. Denna skulle handha arbetslöshetsförsäkring för till den kassan anslutna personer, framför allt övergångsvis. Verksamheten skulle även omfatta administration av grundförsäkringen för arbetslösa som inte är anslutna där eller medlemmar i någon annan arbetslöshetskassa. Förslagen behandlades i utskottets betänkande 1996/97:AU13. Utskottet godtog i huvudsak regeringens förslag men förordade förändringar i några för detta betänkande icke relevanta delar. Riksdagen beslutade i enlighet med arbetsmarknadsutskottets förslag.

Regeringen godkände i december 1997 den av Arbetslöshetskassornas Samorganisation bildade föreningen Arbetslöshetskassan Alfa, i det följande kallad Alfa-kassan, som den kompletterande arbetslöshetskassan. Alfa-kassan övertog den verksamhet avseende KAS som fram till den 31 december 1997 bedrevs vid fyra länsarbetsnämnder i landet och som från den 1 januari 1998 ersattes av en grundförsäkring. Ett avtal ingicks mellan staten och Alfa-kassan som reglerar bl.a. statens åtaganden när det gäller förvaltningskostnader för grundförsäkringen av icke-anslutna.

I den nu gällande arbetslöshetsförsäkringen krävs det för att bli berättigad till ersättning från inkomstbortfallsförsäkringen att den arbetslöse har varit medlem i eller ansluten till en arbetslöshetskassa i minst tolv månader (medlemsvillkor). Vidare krävs att den arbetslöse under en bestämd period utfört en viss mängd förvärvsarbete (arbetsvillkor) och att han eller hon bl.a. är aktivt arbetssökande (allmänna villkor). Arbetslösa som uppfyller arbetsvillkoret och de allmänna villkoren men inte medlemsvillkoret har rätt till ersättning från grundförsäkringen. Sådan ersättning kan även lämnas till den som i stället för arbetsvillkoret uppfyller ett s.k. studerandevillkor.

Arbetslöshetsersättning utges under längst 300 ersättningsdagar. En ersättningsperiod kan dock bli förlängd med högst 300 dagar utan att den arbetssökande behöver uppfylla ett nytt arbetsvillkor. Under de första 100 ersättningsdagarna har den arbetslöse rätt att begränsa sitt arbetssökande till lämpliga arbeten inom sitt yrke och till närområdet.

Ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen lämnas i form av dagpenning, dvs. ett per dag beräknat belopp. När det gäller inkomstbortfallsförsäkringen lämnas dagpenning med 80 % av den försäkrades tidigare normala dagsförtjänst, dock lägst 320 kr. De första 100 dagarna i en ersättningsperiod lämnas s.k. förhöjd dagpenning. Den högsta dagpenningen är då 730 kr. Därefter är den högsta dagpenningen 680 kr. För arbetslösa som endast har grundförsäkring lämnas ett s.k. grundbelopp med 320 kr per dag. Detta belopp är inte baserat på tidigare förvärvsinkomster.

Alfa-kassan administrerar grundförsäkringen, inte bara för de egna anslutna som inte uppfyller medlemsvillkoret, utan även för dem som varken är medlemmar i en arbetslöshetskassa eller anslutna till Alfa-kassan. Alfa-kassans förvaltningskostnader för administrationen av grundbeloppet för icke-anslutna finansieras genom statsbidrag från anslaget 22:8 under utgiftsområde 13 Arbetsmarknad.

Alfa-kassans kassaföreståndare, Hans Mattsson, har vid en föredragning den 17 februari 2004 inför utskottet uppgett bl.a. följande om kassan. Den 31 december 2003 var 54 000 personer anslutna till kassan och antalet är ökande. Prognosen för nästa årsskifte är 62 000 anslutna. Under 2003 övergick omkring 3 000 personer från Alfa-kassan till andra arbetslöshetskassor och till Alfa-kassan anslöt sig under samma tid omkring 2 300 personer från andra arbetslöshetskassor. Alfa-kassan informerar i enlighet med sitt uppdrag de icke-anslutna som uppbär ersättning från grundförsäkringen om möjligheten att ansluta sig och därmed att i framtiden eventuellt kunna uppbära ersättning

från inkomstbortfallsförsäkringen. Under 2003 uppbar 42 767 icke anslutna personer ersättning från grundförsäkringen genom Alfa-kassans försorg. Av dessa var 79 % 35 år eller yngre. Även de anslutna är unga, 69 % är under 35 år. Arbetet med att administrera grundersättning till de icke-anslutna är tungrott. Av de som ansöker måste 80 % komplettera sina ansökningar, av dem kommer inte alla in med sina kompletteringar. Många fler än de som är ersättningsberättigade ringer och ställer frågor. Alfa-kassan har en högre andel avslagsbeslut när det gäller grundförsäkringen än vad andra arbetslöshetskassor har. När Näringsdepartementet bedömer effektivitet i förvaltningen görs det i förhållande till antalet ersättningstagare och inte till hur många ansökningar som behandlats. Mycket av Alfa-kassans arbete berör personer som inte är berättigade till ersättning, vilket drabbar Alfa-kassan negativt i effektivitetsmätningarna.

Vad gäller finansieringen kan utskottet konstatera följande. Arbetslöshetsförsäkringen finansieras dels genom statsbidrag, dels genom insatser från medlemmarna/de anslutna. Statens bidrag till försäkringen finansieras via arbetsgivaravgift respektive egenavgift enligt socialavgiftslagen. Arbetsmarknadsavgiften enligt socialavgiftslagen uppgår för närvarande till 3,70 % av avgiftsunderlaget som arbetsgivaravgift och till 1,16 % som egenavgift. Enligt beräkningar i budgetpropositionen för 2004 kommer arbetsmarknadsavgiften att inbringa 32,9 miljarder kronor under budgetåret.

Medlemmar i en arbetslöshetskassa bidrar till försäkringens finansiering via sina medlemsavgifter. Detta följer av att kassorna enligt LAK är skyldiga att till staten betala ett visst belopp för varje medlem. Avgiften, den s.k. finansieringsavgiften, är bestämd så att kassan för varje medlem som fanns den 31 december det senast förflutna verksamhetsåret ska betala ett belopp som motsvarar 131 % av den under det löpande verksamhetsåret genomsnittligt utbetalade dagpenningen enligt inkomstbortfallsförsäkringen. Finansieringsavgiften är alltså inte kopplad till arbetslöshetsnivån i kassan utan till dagpenningen för de arbetslösa inom kassans område. Förutom finansieringsavgiften ska kassan för varje medlem betala en s.k. utjämningsavgift som motsvarar 3 % av den gällande högsta dagpenningen. Syftet med denna avgift är åstadkomma en viss utjämning av medlemsavgifterna mellan arbetslöshetskassorna.

Enligt LAK ska medlemsavgiften i kassan bestämmas så att den tillsammans med andra inkomster antas täcka kassans förvaltningskostnader, finansieringsavgiften och utjämningsavgiften samt övriga utgifter. Medlemsavgiften ska godkännas av Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen.

Det som utskottet nu angett om medlem och medlemsavgift gäller på motsvarande sätt beträffande en ansluten och anslutningsavgiften.

Under år 2002 fakturerades arbetslöshetskassorna totalt ca 2,8 miljarder kronor i finansieringsavgift. Under motsvarande tid utbetalades drygt 21,7 miljarder i inkomstrelaterad ersättning. Finansieringsavgiften motsvarade alltså knappt 13 % av utbetalningarna. Vid högre arbetslöshet, allt annat lika,

sjunker den andel av utbetalningarna som medlemmarna står för via sin medlemsavgift.

Skyldighet att betala medlemsavgift åligger medlem under hela medlemskapet oavsett om han eller hon är i arbete eller är arbetslös och oavsett vilken ersättning som uppbärs. Någon motsvarande avgift betalar inte en person som uppbär ersättning från grundförsäkringen och som varken är medlem i någon arbetslöshetskassa eller ansluten till Alfa-kassan.

En tjänstemannagrupp inom Näringsdepartementet har utarbetat ett förslag om avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan i Ds 2003:39 *Avgifter till Alfa-kassan*. Promemorian har remissbehandlats. Lagrådet har yttrat sig över regeringens förslag till lagstiftning och föreslagit ändringar som regeringen i huvudsak har följt i sitt förslag i propositionen. Propositionen 2003/04:62 *Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan* överlämnades till riksdagen den 15 januari 2004.

Utskottets överväganden

1 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet proposition 2003/04:62 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan och två motioner som väckts med anledning av propositionen, båda med yrkande om avslag på propositionen. En motion som väckts under den allmänna motionstiden behandlas också i detta avsnitt tillsammans med ett yrkande om införande av en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Utskottet godtar regeringens förslag till ändringar i lagen om arbetslöshetskassor och föreslår att riksdagen antar lagförslaget med den ändringen att ikraftträdandet sker måndagen den 4 oktober 2004. Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden. Jämför reservationerna 1 (m, kd), 2 (m) och 3 (kd).

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen två tillägg och en ändring i lagen om arbetslöshetskassor (LAK). Två av förslagen är relaterade till den avgift som föreslås bli införd för dem som uppbär ersättning från grundförsäkringen utan att tillhöra en arbetslöshetskassa. Det tredje förslaget är ett förtydligande av en hänvisning i lagtexten.

En avgift för att erhålla ersättning från grundförsäkringen i vissa fall

Regeringen föreslår att den kompletterande arbetslöshetskassan, i det följande kallad Alfa-kassan, ska ta ut en avgift av dem som får ersättning från grundförsäkringen enligt ALF och som inte är anslutna till Alfa-kassan eller medlemmar i en annan arbetslöshetskassa. Avgiften ska bidra till att täcka Alfa-kassans förvaltningskostnader för denna grupp ersättningsberättigade. Förslaget utgör ett tillägg till LAK och föreslås utgöra första stycket av en ny paragraf i lagen (87 a §). Regeringen gör bedömningen att avgiften leder till ökad rättvisa och likabehandling mellan dem som får grundbeloppet och som varken är medlemmar i eller anslutna till en arbetslöshetskassa och dem som får grundbeloppet och är medlemmar eller anslutna och som betalar medlems- respektive anslutningsavgift. Ett annat skäl till förslaget är att skapa bättre möjligheter för Alfa-kassan att ha en kostnadseffektiv administration och att kunna påverka den egna ekonomin utan att påräkna tillskott från staten.

Avgiftens storlek och avgiftens erläggande

Det andra tillägget till lagen avser frågan om vem som ska fastställa den föreslagna avgiften. Tillägget utgör den nya paragrafen 87 b § LAK. Förslaget innebär att regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, efter förslag från Alfa-kassan, får meddela föreskrifter om storleken på avgiften. Det avgörande för bestämmandet av nivån på avgiften ska vara att kassan har tillräckliga inkomster för att täcka de aktuella förvaltningskostnaderna, dvs. att avgifterna tillsammans med statsbidraget ska täcka dessa kostnader. Avgiften ska lämpligen fastställas till ett fast belopp per berättigad ersättningsdag enligt grundförsäkringen. Avgiften ska enligt det föreslagna andra stycket i 87 a § LAK betalas genom att Alfa-kassan drar av avgiften vid utbetalning av ersättningsbeloppet. Storleken på dagpenningbeloppet fastställs enligt ALF. När dagpenningbeloppet fastställts ska inkomstskatteavdrag först göras och därefter ska avdrag för avgiften ske. Avdrag för avgiften får inte göras gällande mot beslut om utmätning av lön. Avgiften ska, mot bakgrund av att den utgör en betalning av den tjänst Alfa-kassan administrerar, inte ligga till grund för skattereduktion.

Utgjänningsavgift

Regeringen anser att 87 § tredje stycket LAK bör förtydligas så att det framgår att även Alfa-kassan, på samma sätt som övriga arbetslöshetskassor, ska betala både finansieringsavgift och utgjänningsavgift till staten enligt 48 § LAK. Bestämmelsen har t.o.m. den 31 december 2003 av dåvarande tillsynsmyndigheten Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) tolkats i enlighet med den nu föreslagna ändringen.

Ikraftträdande

Eftersom lagförslagen kommer att kräva stora informationsinsatser liksom förändringar av både administrativa rutiner och justeringar av datasystem hos Alfa-kassan föreslår regeringen att lagförslagen ska träda i kraft den 1 oktober 2004.

Motioner

Moderaterna och Kristdemokraterna har väckt var sin motion med anledning av propositionen, båda med avslagsyrkande. I motionerna har båda partierna, Kristdemokraterna med ett särskilt yrkande, redogjort för hur de skulle vilja att arbetslöshetsförsäkringen var konstruerad. I detta sammanhang behandlas även en motion av Moderaterna från den allmänna motionstiden som närmare går in på partiets förslag om en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Moderaterna yrkar i kommittémotion A5 avslag på propositionen. Partiet saknar ett helhetsgrepp i arbetsmarknadspolitiken och menar att regeringen bara lappar och lagar i det befintliga systemet. Dessutom anser man att skälen till förslagen i propositionen är otydliga och tveksamma. Det är t.ex. tveksamt

att låta arbetslösa människor som inte är anslutna till någon arbetslöshetskassa betala två gånger för samma stöd och hjälp. De har genom att betala skatt bidragit till finansieringen av arbetslöshetsförsäkringens ekonomiska grundskydd. Därtill kommer att de inte ens får skattereduktion för avgiften. Regeringens syfte med avgiften är att införa likabehandling av arbetslösa och öka rättvisan dem emellan. Moderaterna säger sig vara övertygade om att detta inte kommer att uppnås.

Moderaterna vill i kommittémotion A305 (yrk. 17) införa en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Försäkringen ska vara en omställningsförsäkring som administreras av staten. Ersättning ska kunna utgå under en period av 300 dagar och det ska inte vara möjligt att kvalificera sig för en ny ersättningsperiod annat än med arbete. Eftersom det är en omställningsförsäkring är det möjligt att avskaffa huvuddelen av de regel-, kontroll- och sanktionssystem som finns i dagens system. För att åstadkomma ett tydligare försäkringsmässigt samband ska en utökning ske av egenfinansieringen. Försäkringspremien ska relateras direkt till lönen och utgöra 2 % på sådana inkomster som är ersättningsberättigade. Premien ska vara avdragsgill vid inkomstbeskattning.

Kristdemokraterna anser i kommittémotion A6 att riksdagen ska avslå propositionen (yrk. 1) och vill att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag om en ny allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (yrk. 2). Ett av regeringens syften med propositionen är att göra regelsystemet mer rättvist, men förslaget att en avgift tas ut av de personer som ansöker om arbetslöshetsersättning i form av grundbeloppet är inte rättvist. Avgiftsbeläggningen drabbar dem som har det allra sämst i vårt samhälle och som inte har kommit in i trygghetssystemen. Det är inte rättvist att dessa människor ska betala en extra skatt, i form av en avgift, för att få ersättning. Rätten till grundbelopp gäller för alla arbetslösa i Sverige. Det finns ingen försäkringsmässig grund för denna ersättning. Utbetalningarna kan inte jämföras med de inkomstrelaterade utbetalningar som görs till medlemmar i och anslutna till arbetslöshetskassorna. För den enskilde innebär förslaget omkring 100 kr mindre i ersättning i månaden, vilket sannolikt kommer att öka belastningen på socialbidragssystemet. Kostnaderna kommer därmed att överföras från staten till kommunerna. Sverige behöver i stället en reformerad arbetslöshetsförsäkring. Försäkringen ska vara allmän och obligatorisk. Den ska vara aktiverande och skapa incitament att skaffa nytt arbete. Ersättningsnivån bör första året vara 80 % av den lön som man hade vid inträdet i arbetslöshet och grunda sig på de inkomster man faktiskt haft. Försäkringen ska till en tredjedel vara egenfinansierad.

Utskottets ställningstagande

Fråga om antagande av propositionen m.m.

Utskottet vill när det gäller regeringens förslag i propositionen betona följande förhållanden. Personer som tillhör en arbetslöshetskassa, som medlem eller ansluten, betalar varje månad en avgift till kassan. Avgiften ska betalas oavsett om personen arbetar eller är arbetslös och oavsett vilken arbetslöshetsersättning som uppbärs. Avgiften ska betalas så länge personen är medlem eller ansluten till kassan. Medlems- och anslutningsavgifterna är avsedda att täcka bl.a. arbetslöshetskassornas förvaltningskostnader och den avgift som kassorna är skyldiga att betala till staten för inkomstbortfallsförsäkringen (finansieringsavgiften). Både den inkomstrelaterade ersättningen och grundbeloppet är skattepliktig inkomst.

Arbetslösa personer som varken är medlemmar i en a-kassa eller anslutna till Alfa-kassan kan i dag uppbära ersättning från grundförsäkringen utan att betala någon avgift. Staten står alltså såväl för själva ersättningen som för administrationen av ersättningen. På detta sätt skiljer det sig från en arbetslös person som är medlem i en kassa men enbart berättigad till grundbelopp. En sådan person betalar genom sin medlemsavgift både för finansieringen av inkomstbortfallsförsäkringen och för administrationen.

Huvudförslaget i propositionen innebär att en avgift införs för personer som varken är medlemmar i en a-kassa eller anslutna till Alfa-kassan *när de uppbär ersättning* från grundförsäkringen.

Enligt propositionen ska den föreslagna avgiften bidra till att täcka förvaltningskostnaderna för denna grupp. Avgiften ska inte finansiera andra förvaltningskostnader hos Alfa-kassan, t.ex. kostnaderna för personer som ansöker om ersättning men får avslag på sin ansökan. Avgiften ska inte heller finansiera själva försäkringen. Utskottet anser att utgångspunkten vid bedömningen av avgiftens storlek bör vara de faktiska förvaltningskostnaderna för den aktuella gruppen. Utskottet inser samtidigt att det kan vara svårt att exakt beräkna dessa kostnader. Vid bedömningen av avgiftens storlek måste det beaktas att avsikten är att avgiften *tillsammans med statsbidraget* ska täcka förvaltningskostnaderna. Som sägs i propositionen ska avgiften inte heller täcka samtliga kostnader för administrationen av grundförsäkringen, utan endast sådana kostnader som uppkommer vid behandling av ärenden som leder till att ersättning betalas ut. Den relevanta jämförelsen bör enligt utskottet göras med en medlem/ansluten som uppbär ersättning enligt grundförsäkringen. De administrationskostnader som den berörda kassan har för dessa utbetalningar kan antas överstiga vad den arbetslöse bidrar med via sin medlemsavgift under motsvarande period. Det kan med andra ord antas vara mer kostsamt att administrera försäkringen för dem som är arbetslösa än för dem som inte är det. – I propositionen finns ett räkneexempel som utgår från den genomsnittliga medlemsavgift/anslutningsavgift som medlemmar/anslutna betalade under 2002. Utskottet vill inte utesluta att den angivna nivån för den nya avgiften är rimlig, men vill i klarhetens intresse betona att medlems- och

anslutningsavgifterna även inkluderar bidrag till finansieringen av själva försäkringsersättningen, något som det inte är fråga om för de kategorier arbetslösa som propositionen avser. Om avgiften för denna senare kategori arbetslösa ändå skulle hamna på ungefär motsvarande nivå som medlemsavgiften beror detta på det nyss antydda förhållandet att administrationskostnaderna är högre för arbetslösa än för icke arbetslösa. Utskottet ansluter sig med det anförda till propositionens tanke att åstadkomma större rättvisa mellan olika kategorier personer som uppbär ersättning från grundförsäkringen.

Ett annat skäl som anförs i propositionen för den föreslagna avgiften är att ge Alfa-kassan bättre möjligheter till en kostnadseffektiv administration och möjlighet att påverka den egna ekonomin utan att påräkna tillskott från staten. Utskottet är allmänt sett positivt till att ge Alfa-kassan bättre incitament att skapa en effektiv administration.

Utskottet vill också uppmärksamma följande. Enligt gällande ordning för att överklaga arbetslöshetskassans beslut ska beslut som fattats med stöd av LAK och som inte avser ärenden om rätt till medlemskap eller beslut av föreningsstämman överklagas till den nya myndigheten Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) och därefter till regeringen. Detta innebär att Alfa-kassans beslut i enskilda ärenden som avser den i propositionen föreslagna avgiften ska överklagas till IAF. Beslut i ärenden som avser rätten till ersättning överklagas enligt ALF till allmän förvaltningsdomstol, dvs. i första instans till länsrätt. Den som vill överklaga ett beslut vad avser både avgiften och ersättningen som sådan måste alltså klaga enligt två skilda förfaranden. Om det skulle visa sig att detta leder till onödigt krångel utgår utskottet från att regelverket ses över.

När det gäller frågan om ikraftträdande föreslår regeringen i propositionen att de nya reglerna ska börja gälla den 1 oktober 2004. Ersättning från arbetslöshetsförsäkringen ansöks per kalendervecka. Utskottet anser att det är en fördel om de nya reglerna börjar att tillämpas en måndag och föreslår därför att ikraftträdandet sker *måndagen* den 4 oktober 2004.

Utskottet, som konstaterar att tanken är att avgiften lämpligen skulle kunna fastställas med ett fast belopp per berättigad ersättningsdag enligt grundförsäkringen, anser att avgiften enbart bör tas ut på ersättning som avser tid efter ikraftträdandet.

Utskottet ställer sig med det ovan anförda bakom regeringens förslag i övrigt.

Moderaternas och Kristdemokraternas avslagsyrkanden har principiella utgångspunkter. Båda partierna avvisar det resonemang om rättvisa mellan olika kategorier arbetslösa som propositionen bygger på. I båda motionerna kopplas invändningarna mot regeringsförslaget ihop med partiernas egna förslag om en allmän, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Utskottet återkommer strax till denna fråga.

Utskottet kan inte ansluta sig till de argument som Moderaterna och Kristdemokraterna framför till stöd för sina avslagsyrkanden.

Utskottet tillstyrker propositionen med den ändringen att de nya lagreglerna ska träda i kraft den 4 oktober 2004 och avstyrker motionerna A5 (m) och A6 yrkande 1 (kd).

Frågan om en allmän och obligatorisk försäkring

Arbets- och kompetenslinjen är grunden för svensk arbetsmarknadspolitik. Det innebär att anställning alltid går före åtgärd och att åtgärd går före passivt utbetalande av kontantstöd. Arbetslöshetsförsäkringens uppgift är att ersätta den enskilde för inkomstförlust vid arbetslöshet under en omställningsperiod. Med det förstås att den arbetslöse så fort som möjligt ska kunna övergå i reguljärt arbete. Arbetslöshetsförsäkringen får inte bli en permanent försörjningsinrättning, varken på heltid eller som kontinuerlig inkomstutbytesperiod under längre perioder. Det är viktigt att arbetslöshetsförsäkringens regler svarar mot de förutsättningar som råder på arbetsmarknaden från tid till annan. Reglerna har också ändrats upprepade gånger. Försäkringen var föremål för en genomgripande översyn som så sent som 1997 ledde till att de nu gällande lagarna om arbetslöshetsförsäkring och arbetslöshetskassor kom till. Dessutom genomfördes vissa mera omfattande förändringar under hösten 2000 i anslutning till införandet av aktivitetsgarantin. Arbetslöshetsförsäkringens grundstruktur behölls dock och arbetslinjen förstärktes. De senaste ändringarna i sak av försäkringen trädde i kraft den 1 september 2003 och avsåg en förbättring och effektivisering av samverkan mellan arbetslöshetsförsäkringen och aktivitetsgarantin. Att kontinuerligt anpassa regelsystemet är nödvändigt eftersom både arbetsmarknaden och samhället ständigt är i förändring.

IAF:s syfte är bl.a. att bidra till att arbetslöshetsförsäkringen fungerar som en aktiv och tydlig omställningsförsäkring genom en förstärkt och sammanhållen tillsyn i alla delar av försäkringen. IAF har också den övergripande uppgiften att bidra till rättssäkerhet och likabehandling i hela landet av dem som söker arbetslöshetsersättning.

Behovet av IAF:s tillsynsverksamhet har tydliggjorts i en annan ny myndighets, Riksrevisionen (RiR), rapport RIR 2004:3 *Arbetslöshetsförsäkringens hantering på arbetsförmedlingen*. Granskningen visar bl.a. att ju bättre arbetsförmedlingarna kontrollerar att försäkringsreglerna följs, desto fler arbetslösa lyckas de placera i arbete. Rapporten pekar på brister i förmedlingsskontorens kontrollfunktioner. Granskningen har också funnit förhållanden som tyder på att kravet på en rättvis och enhetlig tillämpning av reglerna inte är uppfyllt. Enligt RiR kan effektivitetsförbättringar framför allt ske genom förändringar i styrningen och regelverket kring anvisningar, sanktionsförfarande och tillämpning av förlängd ersättningsperiod. Utskottet noterar att RiR:s kritik inte tar sikte på lagstiftningen på området utan främst på den bristande regeltillämpningen och det ringa sanktionsanvändandet.

Utskottet utgår från att det arbete som IAF ska fullgöra kommer att leda till bättre tillsyn och mer likformig tillämpning av arbetslöshetsförsäkringens regler.

Utskottet har vid flera tillfällen, senast i budgetbetänkandet 2003/04:AU1, och i sitt yttrande den 23 oktober 2003 till finansutskottet över ramar för utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv, kommenterat de olika borgerliga alternativen till reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Utskottet har där också redovisat sin kritik mot förslagen om bl.a. kraftigt ökad egenfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen. Utskottet har inte någon annan uppfattning i dag.

Utskottet avstyrker motionerna A6 yrkande 2 (kd) och A305 yrkande 17 (m).

2 Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar i detta avsnitt motioner från den allmänna motionstiden som rör allmänna frågor om arbetslöshetsförsäkringen. Samtliga motioner avstyrks, bl.a. med hänvisning till pågående utredningsarbete.

Jämför reservationerna 4 (v, mp), 5 (m, kd), 6 (v) och 7 (c).

Bakgrund

Som framgår av inledningen till betänkandet måste den arbetslöse uppfylla vissa villkor för att ha rätt till arbetslöshetsersättning. Ersättning lämnas tidigast den dag den arbetslöse fyller 20 år. För att erhålla ersättning från inkomstbortfallsförsäkringen krävs att man utöver de *allmänna villkoren*, t.ex. att stå till arbetsmarknadens förfogande, också uppfyller ett *medlemsvillkor* och ett *arbetsvillkor*. Medlemskap i en arbetslöshetskassa får beviljas den som under en sammanhängande period av fem veckor under minst fyra veckor har förvärvsarbetat i genomsnitt minst 17 timmar per vecka och fortfarande arbetar i en sådan omfattning. För att ha rätt till en inkomstrelaterad ersättning ska den sökande ha varit medlem under en sammanhängande period av tolv månader och uppfyllt arbetsvillkoret efter inträdet i arbetslöshetskassan. *Arbetsvillkoret* är uppfyllt om den sökande, under en ramtid av tolv månader omedelbart före arbetslöshetens inträde, har förvärvsarbetat under minst sex månader och därvid arbetat minst 70 timmar per kalendermånad *eller* förvärvsarbetat under minst 450 timmar under en sammanhängande tid av sex kalendermånader och varje månad arbetat minst 45 timmar.

Den som uppfyller de allmänna villkoren och det s.k. *studerandevillkoret* kan beviljas ersättning enligt grundförsäkringen. Studerandevillkoret är uppfyllt om den sökande avslutat en utbildning på heltid som omfattat minst ett läsår och berättigat vederbörande till studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) och därefter stått till arbetsmarknadens förfogande via arbetsförmedlingen eller förvärvsarbetat i minst 90 kalenderdagar under en ramtid av tio månader i anslutning till att han eller hon avslutat utbildningen.

En sökande får ingen ersättning förrän han eller hon har varit arbetslös i fem dagar, de s.k. *karensdagarna*, under en sammanhängande period av tolv månader.

Motioner

Kristdemokraterna begär i kommittémotion A330 (yrk. 10) att regeringen utreder kopplingen mellan de fackliga organisationerna och arbetslöshetskassorna. Arbetslöshetsförsäkringen sköts av arbetslöshetskassor som i de flesta fall har starka band med olika fackliga organisationer. Arbetslöshetskassorna finansieras nästan helt med statliga medel och kassorna fattar myndighetsbeslut. Två utredningar som presenterades 1999 ifrågasätter dagens system med fristående arbetslöshetskassor som är knutna till fackliga organisationer. Kritiken går bl.a. ut på att arbetslöshetskassorna utgör ett hinder för effektiv tillsyn. Partiet anser att regeringen bör utreda en alternativ organisationsmodell och konsekvenserna av att förändra relationerna mellan arbetslöshetskassorna och de fackliga organisationerna.

Vänsterpartiet begär i partimotion A292 (yrk. 5) att regeringen lägger fram förslag om hur kvalifikationsregler för rätt till arbetslöshetsersättning kan göras neutrala och icke-diskriminerande för korttids- och deltidsanställda. Könsmaktsordningen, som systematiskt underordnar kvinnor och överordnar män, präglar arbetsmarknaden. Kvinnor missgynnas och diskrimineras på en rad områden, t.ex. när det gäller a-kassan. Arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som bygger på anställning och på inkomstbortfallsprincipen. Personer med korttidsanställningar som har svårt att komma in på arbetsmarknaden har också svårigheter att komma in i och omfattas av trygghetssystemet. Även deltidsarbetande har svårt att kvalificera sig i försäkringen. Kvinnor och invandrare har högst andel både deltids- och korttidsanställningar.

Lennart Axelsson (s) begär i motion A284 ett tillkännagivande om arbetslöshetsförsäkringen, särskilt den s.k. 100-dagarsregeln om utvidgat arbetssökande.

Torsten Lindström (kd) anser i motion A208 att det är angeläget att regelverket för arbetslöshetsförsäkringen ses över så att människor stimuleras att prova nya jobb utan att riskera ekonomiskt avbräck t.ex. i form av återkommande karensperioder.

Annika Qarlsson och *Roger Tiefensee* (båda c) menar i motion A338 att en översyn ska göras av trygghetssystemen, inklusive arbetslöshetsförsäkringen, så att de påverkar ett jämställt föräldraskap positivt.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet redogjort för under rubriken Bakgrund bildades de första arbetslöshetskassorna av fackliga organisationer. Denna grund har visat sig vara stabil och har därför behållits och utvecklats i över 100 år. Administrationen

av arbetslöshetsförsäkringen har, trots att försäkringen till allt större del blivit statligt finansierad, legat kvar hos arbetslöshetskassorna. Att arbetslöshetsförsäkringen administreras av intresseorganisationerna, dvs. fackliga organisationer och bransch- och småföretagarorganisationer, innebär stora fördelar. Detta har t.ex. garanterat en nära koppling till lönepolitiken, arbetsmarknadspolitiken och i förlängningen till den ekonomiska politiken. I dag finns också Alfa-kassan som är den kompletterande arbetslöshetskassan för både anställda och företagare.

Utskottet inser dock att det kan finnas en inbyggd konflikt i att ge service och stöd åt de arbetslösa och att utöva tillsyns- och kontrollfunktioner i arbetslöshetsförsäkringen. Det är nödvändigt att arbetslöshetsförsäkringen har hög legitimitet och tilltro hos allmänheten. Tilltron kan brytas ned av t.ex. fusk och missbruk av försäkringen. Det är därför viktigt att tillsynen och kontrollen är väl utbyggd, effektiv och synlig.

Den 1 januari 2004 inrättades IAF. Den nya myndigheten ska svara för den samlade tillsynen av arbetslöshetsförsäkringen, dvs. både av arbetslöshetskassorna och Arbetsmarknadsverket. Den övergripande uppgiften för IAF är att bidra till rättssäkerhet och likabehandling i hela landet av dem som söker arbetslöshetsersättning. På så sätt kan IAF bidra till att stärka legitimiteten i försäkringen. Utskottet vill också peka på att RiR har beslutat att granska effektiviteten och organisationen av arbetslöshetsförsäkringen. Granskningsrapporten beräknas komma i december 2004.

När det gäller Kristdemokraternas motion A330 yrkande 10 vill utskottet påminna om att liknande synpunkter på kopplingen mellan arbetslöshetskassorna och de fackliga organisationerna har behandlats vid ett flertal tillfällen, senast i mars 2003 i betänkande 2002/03:AU4. Utskottet avstyrkte då yrkandet och uttalade som tidigare att det inte finns skäl att ändra den nuvarande ordningen.

Arbetslöshetsförsäkringen grundar sig på att rätten till ersättning förutsätter en fast förankring på arbetsmarknaden. För att få arbetslöshetsersättning måste därför vissa villkor vara uppfyllda, t.ex. medlems- och arbetsvillkoren. Arbetsvillkoret grundar sig på att förvärvsarbete ska ha utförts med en viss mängd under en viss tid. Utformningen av villkoren avgör vilka som får och inte får ersättning från försäkringen. Ett för lågt krav innebär att även personer med en svag förankring på arbetsmarknaden skulle ha rätt till ersättning. Ett för högt krav skulle få motsatt effekt. Det är fråga om en vanskelig avvägning. Risken finns alltid att enskilda faller utanför systemet trots att deras situation framstår som behjärtansvärd. Utskottet anser att den bedömning av arbetsvillkoren som är gjord i lagstiftningen innebär rimliga krav på sökandens anknytning till arbetsmarknaden.

Utskottet har ändå förståelse för de synpunkter som framförs i motion A292 (yrk. 5) om att vissa grupper har svårt att kvalificera sig till arbetslöshetsersättning, t.ex. de som är deltids- och korttidsanställda. Dessa grupper har stor andel kvinnor och invandrare. Enligt utskottets mening är det angeläget att man i första hand gör ansträngningar för att personer i denna situation

ska få fastare anknytning till arbetsmarknaden, t.ex. genom att bereda dem heltidsarbete. Det har under de senaste åren pågått åtgärder och insatser för att stärka dessa möjligheter. För en närmare redovisning av detta se betänkandena 2002/03:AU4 och 2003/04:AU1. Utskottet vill särskilt peka på följande. Utskottet vill inledningsvis nämna den pågående utredningen om den köns-segregerade svenska arbetsmarknaden (dir. 2003:18 och 2004:13). Enligt kommittédirektiven ska utredningen främst öka kunskapen om vad som vidmakthåller könssegregeringen på arbetsmarknaden och var hindren för integrering finns. Utredningen ska både ha ett svenskt och ett internationellt perspektiv. Uppdraget skall redovisas senast den 15 april 2004. Regeringen uppdrog i december 2001 åt Arbetsmiljöverket (AV) att bilda en styrgrupp för frågor om deltidsarbetslöshet med ledamöter från Arbetslivsinstitutet (ALI), Arbetsmarknadsverket (AMV), Jämställdhetsombudsmannen (JämO) och Svenska ESF-rådet. Styrgruppens uppgift var att påverka de omständigheter som hindrar dem som arbetar deltid och som vill arbeta mer att få önskad arbetstid samt utifrån bestämda ramar fatta beslut om hur avsatta medel ska användas. Verksamheten kom att kallas Hela-projektet. Inom ramen för Hela-projektet disponerar AV 150 miljoner kronor för åren 2003–2005 för att stimulera till minskad deltidsarbetslöshet. Styrgruppen ska fördela medlen på vissa givna områden t.ex. på kompetensutveckling och som initiativmedel. Initiativmedel innebär medel till arbetsplatser där arbete pågår att stödja att heltidsarbete blir en norm och deltid en möjlighet. AMS medverkan under 2004/05 handlar främst om insatser för att sprida erfarenheterna av den projektverksamhet som genomförts. AMS anser att den långsiktiga arbetskraftssituationen inom vård och omsorg motiverar krav på insatser för att åstadkomma förändringar som medför att arbetskraften utnyttjas bättre och att undersysselsättningen minskar. Vid arbetsmarknadsutbildning inom vård och omsorg ska arbetsgivare därför kunna erbjuda jobbgaranti med önskad arbetstid. Som villkor gäller också att länsarbetsnämnden bedömer att det genomförs åtgärder hos arbetsgivaren för att komma till rätta med ofrivillig deltid och timanställning inom organisationen.

Utskottet kan i detta sammanhang konstatera att regeringen både i vårpropositionen 2002/03:100 och i budgetpropositionen 2003/04:1 aviserade att en utredning ska tillsättas för att undersöka möjligheterna att införa rätt till heltidsanställning. Utskottet har under hand erfarit från Näringsdepartementet att beredning av utredningsdirektiven pågår.

I sammanhanget kan också noteras att ALI i sitt betänkande Hållfast arbetsrätt – för ett föränderligt arbetsliv (Ds 2002:56) behandlade frågan om visstidsanställningar och föreslog förändringar i lagstiftningen på detta område. Betänkandet har remissbehandlats, och regeringen har aviserat att en proposition i frågan kan väntas i maj 2004.

När det gäller gruppen invandrare kan utskottet nämna att AMS som ett led i sin återrapportering till regeringen den 16 februari 2004 har uppgivit att det pågår ett intensivt arbete på olika fronter inom AMV vad gäller integrationsfrågorna. Bland annat är det ett viktigt inslag i den utbildning som för

närvarande pågår för arbetsmarknadsnämndernas ledamöter. Det särskilda introduktionsstödet för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för personer med utländsk bakgrund bedöms av AMS få allt större betydelse under 2004. AMS anser att integrationen av invandrare på arbetsmarknaden är en nyckelfråga både inom arbetsmarknads- och integrationspolitiken. Under 2004 kommer strategiska åtgärder att genomföras för att optimera och snabba på inträdet på arbetsmarknaden för invandrare. Försöksverksamhet med arbetsplatsintroduktion (SIN) för vissa invandrare fortsätter som en arbetsmarknadspolitisk insats. SIN innebär att arbetsgivarna kan få ett skräddarsytt introduktionsstöd när de anställer invandrare. En specialutbildad arbetsförmedlare fungerar som coach i upp till ett halvår. Stödet kan exempelvis bestå i att arbetsförmedlaren och den anställda gemensamt arbetar fram fungerande rutiner. AMS bedömer att samarbetet med bl.a. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) och JämO kommer att utvecklas och förbättras. Brytprojektet fortsätter, i brytverksamheten har man under flera år utvecklat metoder och arbetssätt med genusperspektiv. Under 2004 prioriterar AMS utvecklingsområdena *Mainstreaming*, *Könsperspektiv i vägledningen*, *Projekt riktade till män* och *Teknikan*. Enligt AMV:s regleringsbrev för budgetåret 2004 ska AMS senast den 18 juni 2004 redovisa vilka insatser som gjorts för att bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden samt analysera resultatet av dessa insatser. Redovisningen ska också innehålla en redovisning av brytprojektet.

Det kan också nämnas att regeringen våren 2003 tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att undersöka hur näringslivets engagemang i arbetet för integration av invandrare på arbetsmarknaden bättre kan tas till vara av offentliga aktörer samt föreslå hur en närmare samverkan på området kan komma till stånd i olika hänseenden. Gruppen är sammansatt av personer från Regeringskansliet och Svenskt Näringsliv. Det har betonats att denna särskilda form för samarbete mellan regering och näringsliv ska ses mot bakgrund av det stora behovet att finna vägar för en bättre integration av invandrare på arbetsmarknaden. Arbetsgruppen ska avrapportera sitt uppdrag den 30 april 2004 men avlämnade i december 2003 en delrapport. Arbetsgruppen har haft följande principiella utgångspunkter:

- reguljärt arbete ska komma i första hand,
- företagets incitament att våga pröva medarbetare med ny och okänd kompetens behöver stärkas,
- säråtgärder som riktar sig till invandrare som grupp ska undvikas,
- krav på kunskaper i svenska språket måste vara rimliga,
- diskriminering är oacceptabelt.

I delrapporten har arbetsgruppen redovisat fyra av förslagen till förbättrad integration av invandrare på arbetsmarknaden och dessa handlar om:

- integrationsavtal mellan arbetsmarknadens parter/"lärlingssystem",
- arbetsplatsförlagd bedömning av yrkeskompetens,

- utveckling av befintliga anställningsformer, arbetspraktik och möjligheten till ”prova-på-jobb”,
- ett utvecklat arbetssätt vid arbetsförmedlingen.

Redovisningen ovan visar att det har vidtagits en rad åtgärder och att det alltså pågår arbete för att förbättra möjligheterna för de berörda grupperna att få förvärvsarbete i en omfattning som svarar mot deras arbetsutbud. Detta är enligt utskottet den typ av insatser som man i första hand bör satsa på för att komma till rätta med de problem som särskilt Vänsterpartiet pekar på i sin motion.

Den s.k. 100-dagarsregeln som berörs i motion A284 har samband med arbetslöshetsförsäkringens konstruktion som en omställningsförsäkring. Regeln, som infördes från den 5 februari 2001, återfinns i 9 a § ALF och ger den arbetslöse rätt att under de första 100 dagarna begränsa sitt sökande till lämpliga arbeten inom sitt yrke och inom normalt pendlingsavstånd. Därefter måste den arbetslöse vara beredd att söka arbete även inom andra yrken och att pendla längre bort eller flytta för att få ett arbete. Tackar den arbetslöse nej till lämpligt arbete sätts ersättningen ned under en tid. Sker det tre gånger under samma ersättningsperiod upphör rätten till ersättning helt. Innan en sådan nedsättning av ersättningen sker ska en bedömning i det enskilda fallet göras om det erbjudna arbetet var lämpligt enligt 11 § ALF. Ett arbete ska anses lämpligt bl.a. om det inom ramen för tillgången på arbetstillfällen tagits skälighänsyn till den sökandes förutsättningar för arbetet och andra personliga förhållanden. Utskottet anser att 100-dagarsregeln utgör en naturlig del av en omställningsförsäkring och att motionen inte ger några övertygande skäl att ändra regeln.

När det gäller motion A208 om att stimulera arbetslösa att prova nya jobb utan att de riskerar att drabbas av ekonomiskt avbräck genom återkommande karensdagar vill utskottet göra följande klarläggande. Man kan av motionen få intrycket att en arbetslös alltid drabbas av karensdagar när han eller hon återgår i arbetslöshet efter att ha påbörjat ett arbete. Så är inte fallet. En ersättningsperiod inleds med fem karensdagar. Under ersättningsperioden kan den arbetssökande påbörja och prova flera arbeten inom en tolv månadersperiod och sedan återgå till arbetslöshet utan att drabbas av nya karensdagar. Utskottet anser att detta är en rimlig avvägning.

Utskottet har tidigare behandlat motioner som tagit upp problemet med föräldralediga som under samma tid som föräldrapenning uppburits har arbetat deltid i sådan omfattning att ett nytt arbetsvillkor har uppfyllts. Vid en efterföljande arbetslöshet har deras dagpenning grundats på deltidsarbetet, trots att personen arbetade heltid före föräldraledigheten. I betänkande 2002/03:AU4 uppgavs att utskottet erfarit att det pågick arbete inom Regeringskansliet för att finna en lösning på detta problem. Den nu aktuella motionen A338 avser samma fråga. Motionärerna vill få till stånd en översyn av trygghetssystemen så att dessa kan påverka ett jämställt föräldraskap positivt. Utskottet har vid förnyad kontakt med Regeringskansliet fått uppgift om att

frågan inte längre är under beredning. Enligt utskottets mening är det angeläget att i olika avseenden uppmärksamma hur föräldralediga behandlas i de olika socialförsäkringssystemen. Utskottet utgår från att detta är något som kan beaktas i samband med den översyn av försäkringssystemen som utskottet återkommer till i det följande.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna A208 (kd), A284 (s), A330 yrkande 10 (kd) och A338 (c). Utskottet avstyrker också motion A292 yrkande 5 (v).

3 Överhoppningsbar tid

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet två motioner från den allmänna motionstiden som rör s.k. överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen. Motionsyrkandena avstyrks.

Jämför reservation 8 (kd).

Bakgrund

För ersättningsrätt i arbetslöshetsförsäkringen krävs – som angetts ovan – att ett s.k. arbetsvillkor ska vara uppfyllt. Detta villkor innebär att den sökande under en tolv månadersperiod (ramtid) omedelbart före arbetslöshetens inträde ska ha utfört en viss mängd arbete. När denna tid ska bestämmas räknas inte (överhoppas) tid då den sökande varit hindrad att arbeta av ett antal angivna skäl. Överhoppningsbar tid medför alltså att den tid under vilken arbetsvillkoret ska vara uppfyllt (tolv månadersperioden) förlängs. Det betyder att arbete som ligger längre tillbaka än tolv månader kan medräknas i arbetsvillkoret. Den överhoppningsbara tiden är begränsad till sju år. Ett arbete som kvalificerar för arbete kan alltså ligga åtta år tillbaka i tiden. Exempel på överhoppningsbar tid är sådan tid som den sökande varit förhindrad att arbeta på grund av sjukdom, vård av eget barn under två år eller vård av adoptivbarn i två år efter barnets ankomst i familjen, utbildning under vissa förutsättningar eller på grund av deltagande i vissa arbetsmarknadspolitiska program. Även tid då den sökande fått föräldrapenningförmåner får överhoppas.

Motioner

Kristdemokraterna vill i kommittémotion A330 (yrk. 5) stimulera deltagande i utbildning och föreslår därför att studier ska betraktas som överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen i proportion till omfattningen av tiden. Studier ska enligt partiet inte behöva vara avslutade för att man ska vara berättigad till a-kassa.

Raimo Pärssinen (s) anser i motion A346 att begreppet vård av eget barn i samband med överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen även ska inbegripa vård av sådana barn som en försäkrad blivit särskilt förordnad vårdnadshavare för.

Utskottets ställningstagande

Liknande frågor om arbetslöshetsförsäkringens regler om överhoppningsbar tid vid studier som i motion A330 (yrk. 5) har utskottet behandlat vid ett flertal tillfällen tidigare, senast i betänkande 2002/03:AU4. Utskottet kan konstatera att studier redan i dag är överhoppningsbar tid om de avslutats efter fyllda 25 år eller om de har föregåtts av sammanhängande förvärvsarbete på heltid i minst fem månader. Detta gäller under förutsättning att studierna var på heltid och är avslutade. Här som i andra sammanhang knyts ersättningsrätten till att den sökande står till arbetsmarknadens förfogande.

När det gäller motion A346 om begreppet vård av eget barn är följande att säga. Om inte någon av föräldrarna är lämplig som vårdnadshavare, eller om barnet tagits emot av familjehemsföräldrar eller om båda föräldrarna har avlidit, ska vårdnaden om barnet anförtrös en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare (6 kap. i föräldrabalken). ALF ger två olika möjligheter i fråga om överhoppningsbar tid vid vård av barn. 16 § punkt 5 ALF avser vård av eget barn som inte fyllt två år. 17 § punkt 1 ALF avser tid då den sökande fått föräldrapenningförmåner enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring. Dessa två bestämmelser om överhoppningsbar tid kan tidsmässigt vara överlappande. Huvuddelen av föräldrapenningförmånerna uppbärs normalt under barnets första två år. I 4 kap. 2 § a) lagen om allmän försäkring stadgas att en rättslig vårdnadshavare som inte är förälder och som *har vård om barnet* likställs med förälder vid tillämpning av bestämmelserna i kapitlet om föräldrapenningförmåner. Föräldrapenning med anledning av ett barns födelse utges under högst 480 dagar sammanlagt för föräldrarna. Lagen innehåller vissa bestämmelser om användandet av dagarna mellan föräldrarna, t.ex. de två ”pappamånaderna”. Anledningen till regleringen i ALF om överhoppningsbar tid för sökande som fått föräldrapenning var att det ansågs rimligt att föräldrar som fått föräldrapenningförmån efter det att barnet fyllt två år även kunde räkna denna tid som överhoppningsbar. Bestämmelsen kan tillämpas redan före barnets födelse. Utskottet ser uppgiften som särskilt förordnad vårdnadshavare som mycket viktig. Den regel om överhoppningsbar tid för föräldrar som uppbär föräldrapenningförmån, som också denna kategori kan stödja sig på, tillgodoser till viss del det behov som motionären efterfrågar. Om det skulle visa sig att den nuvarande regleringen innebär nackdelar för denna grupp vårdnadshavare, utgår utskottet från att regeringen uppmärksammar frågan. Utskottet, som alltså har förståelse för tankarna bakom motion A346, är inte berett att i nuläget ställa sig bakom förslaget.

Med hänvisning till det som anförs ovan avstyrker utskottet motionerna A330 yrkande 5 (kd) och A346 (s).

4 Studier och a-kassa

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar i detta avsnitt motioner från den allmänna motionstiden som rör studier och a-kassa. Samtliga motionsyrkanden avstyrks bl.a. med anledning av pågående beredningar.

Jämför reservation 9 (kd).

Bakgrund

Normalt kan man inte få arbetslöshetsersättning under studietid eftersom man då inte anses vara arbetslös. Grundkravet för ersättningsrätt är att vara anmäld till arbetsförmedlingen och stå till arbetsmarknadens förfogande. Man måste alltså aktivt söka arbete, och det får inte vara något som hindrar den arbetssökande från att anta ett arbetserbjudande. Huvudregeln är därför att ersättning inte lämnas till den som deltar i utbildning (10 § punkt 1 ALF). Om det finns särskilda skäl får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreskriva att ersättning får lämnas till en person som deltar i utbildning och ange vilka villkor för rätt till ersättning som i sådana fall ska gälla. I korthet innebär de nu gällande undantagen följande.

Av betydelse är bl.a. om det är heltids- eller deltidsstudier och om studierna finansieras med någon form av studiestöd. I vissa fall kan ersättning lämnas t.o.m. under avbrott eller uppehåll i utbildningen. Om studier sker på heltid utan studiestöd kan arbetslöshetsersättning utges endast om

- det är en fortsättning på en heltidsutbildning som tidigare bedrivits jämsides med ett heltidsarbete,
- heltidsarbete söks och
- tidigare arbete inte avslutats på grund av studierna.

Vid deltagande i en orienteringskurs på hel- eller deltid utan någon form av studiestöd kan arbetslöshetsersättning utges om kursen uppfyller vissa krav. En orienteringskurs är en kort utbildning med huvudsyfte att orientera om olika yrken och utbildningsvägar. Kurserna anvisas av arbetsförmedlingen.

Vid utbildning på deltid utan studiestöd kan arbetslöshetsersättning utges endast om

- tidigare arbete inte avslutats på grund av studierna,
- heltidsarbete söks och
- den arbetslöse kan intyga att han eller hon är beredd att avbryta studierna om de skulle hindra från att ta ett arbete.

Vid utbildning på deltid med studiestöd kan arbetslöshetsersättning utges endast om

- den arbetslöse bedrivit studier varaktigt (minst en termin) före arbetslösheten vid sidan av ett deltidsarbete,
- arbete söks i minst samma omfattning som tidigare och
- den arbetslöse ofrivilligt fått lämna sitt arbete.

Om den studerande själv väljer att *avbryta* sina studier utan avsikt att återuppta dem, anses de vara avslutade och personen anses inte längre vara studerande. Arbetslöshetsersättning kan då lämnas under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda.

Vid ferieuppehåll i utbildningen kan ersättning lämnas i vissa fall. Det krävs att arbetsvillkoret är uppfyllt och att det inte har gått mer än tolv månader sedan arbetslöshetsersättning senast uppbars. Ferieuppehållet ska dessutom överstiga 45 kalenderdagar. Särskilda regler gäller vid arbetsmarknadsutbildningar.

Motioner

Kristdemokraterna konstaterar i kommittémotion A330 (yrk. 9) att studerande inte kan få arbetslöshetsersättning enligt ALF under ferierna. Det innebär stora påfrestningar framför allt för äldre studerande med försörjningsansvar. Det har förekommit att personer tvingats avbryta sina studier för att åter få rätt till ersättning. Lagen bör ändras så att det blir möjligt för studerande att erhålla arbetslöshetsersättning under ferierna.

Lilian Virgin och *Christer Engelhardt* (båda s) vill i motion A238 att trygghetssystemen ska samverka för att förstärka arbetslinjen och därmed stimulera återgång i arbete efter perioder av sjukpenning eller sjukersättning. Till exempel kan studier vara en av de möjligheter som underlättar vägen tillbaka till arbetslivet.

Jan Björkman och *Kerstin Andersson* (båda s) anser i motion A253 att den del av regelverket som avser försäkringen om att inte återuppta studier bör ses över för att inte i onödan bidra till inaktivitet under arbetslöshetsperioden. Vidare anser samma motionärer i motion A350 att man bör ändra regelverket vad gäller studieuppehåll. Den situation som avses är när en person stegvis förkovrar sig och det uppstår uppehåll mellan utbildningarna. Det krävs enligt motionen att studieuppehållet varat i minst 45 dagar för att sökanden ska vara ersättningsberättigad i sådana fall. Detta krav bör tas bort.

I motion A267 pekar *Kurt Kvarnström* m.fl. (s) på problemet att arbetslösa studerande under vissa förutsättningar inte får a-kasseersättning under sommaren. Målsättningen är att de som är sjuka och måste byta arbete ska erbjudas en snabb och aktiv rehabilitering. De berörda personerna bör ges en bra ekonomisk trygghet under denna omställning t.ex. när de studerar.

Utskottets ställningstagande

Liknande frågor om arbetslöshetsförsäkringens regler vid studier har utskottet behandlat vid ett flertal tillfällen. Förslagen har ofta utgått från den omständigheten att studerande många gånger har svårt att försörja sig under ferier och andra studieuppehåll. Detta beror i stora delar på hur det befintliga ersättningssystemet för studier är uppbyggt.

Den i motion A350 nämnda perioden om 45 dagar syftar på en bestämmelse i AMS författningssamling (AMSFS 1997:13 10 §) som reglerar rätten till ersättning under ferier. Innebörden av regeln är att ersättning vid studieuppehåll kan ges endast om uppehållet avser ferier och ferierna överstiger 45 dagar. Förutsättningen för sådan ersättning under ferier är att studiestöd inte lämnas för någon del av denna tid. Motionen tar upp problemet med att utbildningar numera inte alltid är terminsuppdelade på höst- och vårterminer. Regeln om ersättning under ferier som överstiger 45 dagar tar sikte på sommarlovet i den traditionella terminsuppdelade utbildningen. Inom andra utbildningar kan både fler och kortare uppehåll ingå i utbildningsplanen. Utskottet menar att det kan finnas anledning att se över regelverket som gäller uppehåll i utbildningen. Utskottet utgår från att regeringen i beredningen av den nedan omnämnda studiesociala utredningen även beaktar de synpunkter som framförs i motionen.

Motion A253 avser försäkringen att inte återuppta studierna. Utskottet utgår från att motionen bl.a. syftar på regeln i 16 § punkt 2 ALF som möjliggör att tid kan hoppas över om denna ägnats åt utbildning som hindrat sökanden att arbeta. Utöver andra kriterier som anges för att bestämmelsen ska kunna tillämpas måste utbildningen också vara avslutad. Den sökande måste alltså på något sätt *visa* att utbildningen är avslutad. Motionen kan möjligen också avse den situationen att en person efter studier anmäler sig som arbetslös och då avkrävs en försäkringen att studierna verkligen är avslutade och att det inte bara är fråga om ett avbrott i studierna. Bestämmelsen om överhoppningsbar tid behöver inte aktualiseras om personen har uppfyllt ett arbetsvillkor inom ramtiden. En metod som enligt uppgift tillämpas av en del arbetslöshetskassor – ibland benämnd åttaveckorsregeln – är att sökanden skriftligt försäkrar att utbildningen har avslutats. Skulle personen sedan återuppta sina studier kan arbetslöshetsersättning ha uppburits på felaktiga grunder och reglerna om återbetalningsskyldighet bli aktuella. Från den försäkrades synpunkt skulle detta möjligen under vissa omständigheter kunna uppfattas som ett tvång att avstå från studier, vilket också är grunden för motionens yrkande. Utskottet vill för sin del framhålla att denna tillämpning inte formellt är en del av regelverket. Utskottet utgår från att IAF inom ramen för sin uppgift att svara för den samlade tillsynen av arbetslöshetsförsäkringen, med den övergripande uppgiften att bidra till rättssäkerhet och likabehandling i hela landet, uppmärksammar tillämpningsfrågor av detta slag.

Den studiesociala utredningen lämnade i december 2003 sitt betänkande SOU 2003:130 *Studerande och trygghetssystemen* till regeringen. Utredningen konstaterar när det gäller arbetslöshetsförsäkringen att regelverket upplevs

som svårt och komplicerat av många studerande. Det vore därför av värde, menar utredningen, om informationen till studerande om reglerna stärks. Utredningen har också identifierat vissa problem i den praktiska tillämpningen. Studerande som inte har eller kan få studiemedel saknar t.ex. möjligheter att kombinera arbetslöshetsersättning med fortsatta deltidstudier. För att förbättra för alla studerande vill utredningen bl.a. att:

- reglerna blir färre och enklare så att tillämpningen blir mer enhetlig,
- studerande kan kvalificera sig och få tillgång till de försäkringssystem som bygger på inkomstbortfallsprincipen t.ex. genom att bidragsdelen i studiemedlet beskattas,
- studiemedlen värdesäkras i takt med den samhällsekonomiska utvecklingen,
- studier på deltid kan kombineras med sjukskrivning på deltid,
- skyddsbestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst anpassas till ett flexibelt användande av studiemedlen,
- vissa åldersgränser för studerande anpassas till livslångt lärande.

Utredningen har också fört fram behovet av att förbättra för studerande med barn.

Utskottet har under hand erfarit från Socialdepartementet att betänkandet kommer att bli föremål för remissbehandling.

Utskottet vill liksom tidigare framhålla att kraven på utbildning inom såväl arbetslivet som samhället i stort blir allt högre. Det är därför viktigt att trygghetssystemen inte är utformade så att personer avstår från studier. Utskottet finner det inte meningsfullt att i detalj bemöta alla synpunkter som framförs i motionerna utan anser att regeringens vidare åtgärder med anledning av utredningens förslag bör avvaktas. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionerna A238 (s), A253 (s), A267 (s), A330 yrkande 9 (kd) och A350 (s).

5 Familjehem

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet avstyrks ett motionsyrkande om att arbete i familjehem ska berättiga till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Hänvisning sker till en nyligen aviserad översyn av socialförsäkringssystemen.

Jämför reservation 10 (kd).

Motion

Kristdemokraterna konstaterar i kommittémotion A330 (yrk. 8) att familjehemmen efterfrågas alltmer för familjevårdande uppgifter. Kommuner har i

dag stora svårigheter att rekrytera personer som kan erbjuda familjehem. Uppdraget som familjehemsförälder måste godkännas som ett arbete med rätt till arbetsrättslig trygghet. Partiet anser att arbetstagarbegreppet ska omfatta även personer verksamma i familjehem och att verksamheten ska berättiga till ersättning från a-kassan.

Utskottets ställningstagande

Frågan om familjehemsuppdrag ska jämföras med förvärvsarbete och därigenom grunda rätt till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen har behandlats vid ett flertal tillfällen i utskottet, senast våren 2003 (bet. 2002/03:AU4). Utskottet kan nu konstatera att en parlamentarisk kommitté har tillkallats med uppdrag (dir. 2003:76) att ta fram underlag till en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Utredningen ska genomföra en samlad analys av den nuvarande sociala barn- och ungdomsvårdens mål, innehåll, resultat och organisation. Utifrån denna analys ska utredningen eventuellt föreslå förändringar i målens innehåll och utformning samt hur denna vård bäst bör organiseras för att kunna uppnå dessa mål.

Här kan också nämnas en från ett projekt inom Näringsdepartementet i maj 2003 lämnad promemoria, Ds 2003:27 *Företags- och anställningsformer i förändring*. Syftet med arbetet var att kartlägga nya former för företagande och anställningsformer i gränsområdet mellan egenföretagande och anställning. När det gäller familjehemsföräldrar konstateras i promemorian att ersättning utgår i form av arvode, vilket innebär att verksamheten som familjehemsförälder inte utgör grund för medlemskap i arbetslöshetskassa. Verksamheten kan inte heller tillgodoräknas i arbetsvillkoret och tiden kan inte räknas som överhoppningsbar. Några av arbetslöshetskassorna har till analysgruppen framfört att reglerna uppfattas som orättvisa för denna grupp och att det borde vara möjligt att göra tiden med arvode överhoppningsbar.

Enligt vad utskottet inhämtat från Regeringskansliet pågår arbete med att utforma kommittédirektiv till en översyn av socialförsäkringssystemen.

I avvaktan på regeringens beredning av frågan avstyrker utskottet motion A330 yrkande 8 (kd).

6 Företagares rätt till a-kassa

Utskottets förslag i korthet

Utskottet behandlar i detta avsnitt motioner från den allmänna motionstiden som rör företagares rätt till a-kassa. Samtliga motionsyrkanden avstyrks, bl.a. med hänvisning till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 11 (m, fp, kd, c, mp).

Bakgrund

Den första lagstiftningen om frivillig arbetslöshetsförsäkring från 1935 omfattade endast anställda. Det var inte förrän genom införandet av 1973 års lag som företagarnas ställning i arbetslöshetsförsäkringen stärktes. En företagare fick då rätt till medlemskap i en arbetslöshetskassa och kunde till följd av sitt arbete som företagare bli ersättningsberättigad vid arbetslöshet, detta under förutsättning att verksamheten upphört. Därefter har regelverket successivt utvecklats. Den nya lagen som trädde i kraft 1998 innebär att en samlad bedömning av relevanta förhållanden ska vara styrande för om en företagare ska anses som arbetslös. I den nya lagen ges företagare möjlighet att under vissa förutsättningar få arbetslöshetsersättning även under ett *tillfälligt* uppehåll i verksamheten.

Arbetslöshetsförsäkringen omfattar i dag alltså både arbetstagare och företagare. I princip gäller samma regler för båda dessa grupper, men vissa särregler finns för företagarna. Dessa regler återfinns i 34–37 §§ ALF. Om en arbetslöshetskassa konstaterar att en person är företagare gäller särskilda kriterier vid bedömningen av om han eller hon ska betraktas som arbetslös. En företagare anses vara arbetslös när företagarens personliga verksamhet i rörelsen upphört annat än tillfälligt. Arbetslöshet kan som nämnts också anses föreligga vid tillfälligt uppehåll i rörelsen. Förutsättningen för detta är att uppehållet i rörelsen inte till någon del är säsongsartat och att någon verksamhet inte bedrivs i rörelsen. En företagare har endast rätt till arbetslöshetsersättning vid ett sådant tillfälligt upphörande i en och samma rörelse. Den försäkrade måste anmäla sig som arbetslös och stå till arbetsmarknadens förfogande.

Även när det gäller beräkning av dagpenningen finns det skillnader mellan företagare och anställda. För den som varit anställd baseras normalt dagpenningen på de sex månaders arbete som låg till grund för arbetsvillkoret. Vid bestämmandet av företagarnas dagpenning är huvudregeln att den ska beräknas på ett genomsnitt av inkomsterna från rörelsen under de sista tre åren, exklusive avvecklingsåret, närmast före arbetslöshetens inträde. Om företaget lagts ned inom tolv månader från starten kan ersättningen, om det är till fördel för den sökande, i stället baseras på företagarens tidigare anställning. Detta gäller dock endast under förutsättning att han eller hon vid företagsstarten uppfyllde ett arbetsvillkor.

Motioner

Kristdemokraterna begär i kommittémotion N346 ett tillkännagivande om arbetslöshetsförsäkringen. Partiet anser att egenföretagare bör få samma rätt till ersättning som anställda i de olika försäkringssystemen (yrk. 13). Kristdemokraterna anser vidare i kommittémotion A330 (yrk. 7) att en översyn bör ske av företagares rätt till a-kassa. Reglerna i arbetslöshetsförsäkringen är i sin nuvarande form främst inriktade på arbetstagare. Ett klart och tydligt regelverk är nödvändigt. Tillämpningen av nuvarande a-kassaregler för småföretagare skiljer sig mycket åt mellan olika kassor. Problemet är störst när det gäller bedömningen av nivån på ersättningen.

Centerpartiet anser i partimotion N329 att småföretagare diskrimineras i trygghetssystemen, däribland arbetslöshetsförsäkringen. Småföretagare bör ges tillträde till a-kassan om företaget är helt eller delvis vilande (yrk. 13). Make eller maka till företagare ska få arbetslöshetsersättning på samma villkor som andra arbetslösa (yrk. 14). I kommittémotion A263 (yrk. 20) anser Centerpartiet att den nuvarande utformningen av arbetslöshetsförsäkringen hindrar utvecklingen inom många kooperativ och ekonomiska och ideella föreningar. Enligt partiet bör man förtydliga reglerna så att de som verkar inom dessa associationsformer kan erhålla ersättning. På det sättet kan den enskildes engagemang inom den sociala ekonomin fortsätta.

Miljöpartiet vill i kommittémotion N414 (yrk. 1) att det tillsätts en utredning om företagarnas ekonomiska situation vid arbetslöshet, så att de inte missgynnas i förhållande till arbetstagare i arbetslöshetsförsäkringen. Utredningen bör bl.a. överväga möjligheterna för företagare att vara deltidsarbetslösa.

Anna Grönlund (fp) menar i motion A285 att arbetet med att jämställa enmansföretagare med löntagare när det gäller trygghetssystemen, särskilt a-kassan, omedelbart måste påbörjas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är viktigt att stimulera företagandet. Ett väl utvecklat företagande leder till fler arbetstillfällen och därigenom minskad arbetslöshet. Frågan om arbetslöshetsförsäkringen och företagare har ofta diskuterats i utskottet. Företagare, uppdragstagare och verksamma i kooperativ behöver likaväl som andra grupper ekonomisk trygghet. Försäkringen får inte utformas så att den blir ett hinder för nyföretagande. Arbetslöshetsförsäkringen är i grunden en löntagarförsäkring, men försäkringen har successivt utvidgats – som beskrivits ovan – till att även ge ett försäkringsskydd för företagare. En anledning till att det behövs särskilda regler för företagare är att en företagare har vissa möjligheter att styra sina inkomster och därmed påverka utfallet av försäkringen. Ersättningen till anställda bygger däremot på förhållanden som den enskilde löntagaren inte på samma sätt kan påverka och på intyg från arbetsgivare.

Kravet på att den personliga verksamheten i rörelsen ska ha upphört föranleds av att man vill förhindra att arbetslöshetsersättning leder till snedvridning av konkurrensen mellan företag. Ersättningen från försäkringen ska inte subventionera en rörelse som inte är ekonomiskt bärkraftig. Arbetslöshetsförsäkringen får alltså inte användas som ett företagsstöd. En sådan användning skulle kunna leda till svårigheter för redan etablerade företag eller för andra nystartade företag. Företag som konkurrerar med företag som indirekt subventioneras av någon typ av stöd kan undanträngas från marknaden.

Ett projekt inom Näringsdepartementet har som nämnts ovan lämnat en promemoria, Ds 2003:27 *Företags- och anställningsformer i förändring*. Syftet med arbetet var att kartlägga nya former för företagande och anställningsformer i gränsområdet mellan egenföretagande och anställning. Av promemorian framgår att omkring 600 000 av de i Sverige totalt 842 000 företagen inte har några anställda. Sammanfattningsvis framkommer att både arbetslöshetskassor och de organisationer som analysgruppen varit i kontakt med har framfört att reglerna för företagare i arbetslöshetsförsäkringen inte är tillräckligt utvecklade eller att de ger utrymme för olika tolkningsmöjligheter.

Med hänvisning till det ovan under rubriken Familjehem nämnda pågående arbetet i Regeringskansliet med att utforma kommittédirektiv till en översyn av socialförsäkringarna avstyrker utskottet motionerna A263 yrkande 20 (c), A285 (fp), A330 yrkande 7 (kd), N329 yrkandena 13 och 14 (c), N346 yrkande 13 (kd) och N414 yrkande 1 (mp) i de delar de inte kan anses tillgodosedda genom det som utskottet anför.

7 A-kassan och bemanningsföretagen

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet avstyrks två motionsyrkanden från den allmänna motionstiden om a-kassan och bemanningsföretagen. Utskottet anser att man bör avvakta tills regeringen återkommer till riksdagen i frågan. Jämför reservation 12 (kd).

Motioner

Kristdemokraterna betonar i kommittémotion A330 (yrk. 6) behovet av enhetliga regelsystem för privata och offentligt organiserade bemanningsföretag vad gäller a-kassan. Reglerna för arbetslöshetskassan är olika beroende på om bemanningsföretaget är privat eller offentligt organiserat. En anställd i ett privat bemanningsföretag betraktas alltid som heltidsanställd oavsett vad den enskilde och företaget har avtalat. Den enskilde kan därför inte få utfyllnad från arbetslöshetsförsäkringen vid deltidsarbetslöshet. En deltidsanställd i ett annat företag liksom i ett offentligt organiserat bemanningsföretag kan däremot få utfyllnadsersättning i motsvarande situation. Partiet menar att samma

regler måste gälla oavsett om man arbetar i ett privat eller offentligt organiserat bemanningsföretag.

Ulla Löfgren och Jeppe Johnsson (båda m) anser i motion A204 att arbetslöshetsförsäkringens regler för anställda i bemanningsföretag är alltför stelbenta och inte passar in i ett land som måste få fler att arbeta. En arbetslös person som har anlitats för uthyrning måste kunna få ersättning från försäkringen vid ny arbetslöshet under förutsättning att personen står till arbetsmarknadens förfogande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid ett flertal tillfällen under senare år behandlat motioner som tagit upp frågor om bemanningsföretag, senast hösten 2002 (bet. 2002/03:AU1). Riksdagen beslutade 1999, på förslag från utskottet, om ett tillkännagivande om behovet av en översyn av bemanningsföretagen (1999/2000:AU1). Regeringskansliet tillsatte under hösten 2001 en arbetsgrupp med uppdrag att inventera de problem som kan vara förknippade med anställning i ett bemanningsföretag. Utskottet har under hand erfarit från Näringsdepartementet att frågan på senare tid i huvudsak varit relaterad till arbetet inom EU med att få fram ett direktiv på området. Eftersom dessa förhandlingar har dragit ut på tiden finns det nu planer på att departementets arbetsgrupp ska återuppta sitt arbete. Beredningen av frågan är alltså inte avslutad utan pågår alltjämt inom Regeringskansliet.

Utskottet förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen i frågan så snart det är möjligt. I avvaktan på detta finner utskottet inte skäl att ta ställning till förslagen i sak utan avstyrker motionerna A204 (m) och A330 yrkande 6 (kd).

8 Övrigt

Utskottets förslag i korthet

I avsnittet behandlar utskottet övriga motioner på arbetslöshetsförsäkringens område som väckts under den allmänna motionstiden. Samtliga motioner avstyrks.

Motioner

Göran Norlander och Agneta Lundberg (båda s) anser i motion A231 att regeringen bör se över avstängningsreglerna i a-kassan vid uppsägning på egen begäran. Effekten av en skärpning av lagen som innebar att avstängningstiden ökades från 20 till 45 dagar har varit marginell när det gäller antalet som sagt upp sig. Det har däremot fått stora konsekvenser för dem som blivit avstängda.

Jan Björkman och *Kerstin Andersson* (båda s) betonar i motion A254 behovet av att skyndsamt följa upp frågan om samordnat utbetalningsansvar mellan a-kassan och försäkringskassan.

Åsa Lindestam (s) menar i motion A273 att bl.a. många långtidsarbetslösa och långtidssjukskrivna är i stort behov av att höja sin kunskapsnivå. Flexiblere användande av ersättningar och samverkan mellan olika myndigheter skulle kunna bidra till vuxnas lärande och öka deras möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

Rolf Lindén m.fl. (s) anser i motion A321 att en översyn av reglerna kan vara nödvändig för att ge möjlighet för arbetslösa att få högskoleutbildning med ersättning motsvarande a-kassan.

Utskottets ställningstagande

Reglerna om avstängning från ersättning på grund av att den försäkrade slutat på egen begäran ändrades så att *avstängningstiden* förlängdes från 20 till 45 dagar från den 1 januari 1996. Skälen var bl.a. finansiella men syftet var också att stärka arbetslinjen i försäkringen. I den proposition där förslaget lades fram (prop. 1995/96:25) uttalade regeringen att de avstängningstider som gällde (20 dagar) hade sitt ursprung i en helt annan arbetsmarknadssituation och ett helt annat statsfinansiellt läge än det som rådde då. Vidare sades det att de resurser som samhället ställer till förfogande för att komma till rätta med arbetslösheten måste utnyttjas fullt ut för att hjälpa alla de arbetslösa som ofrivilligt har fått lämna sina arbeten eller som inte givits en chans att komma in på arbetsmarknaden. Det fanns också försäkringsmässiga skäl till ändringen. En person som själv framkallar ett "försäkringsfall" ska normalt inte ha rätt till ersättning. Utskottet ville också understryka att avstängningsregeln endast gäller den som lämnat sitt arbete utan giltig anledning.

I motion A231 påstås att antalet personer som sagt upp sig själva endast förändrats marginellt sedan lagändringen. Utskottet vill först uppmärksamma att det i förarbetena inte finns något uttalat syfte att hålla nere antalet egna uppsägningar, utan det var i huvudsak skäl av det slag som ovan redovisats som var bakgrunden till ändringen. Utskottet har inte tillgång till någon statistik som bekräftar uppgifterna i motionen. Utskottet anser att skälen till ändringen fortfarande har giltighet. Det aktuella läget på arbetsmarknaden med en ökande arbetslöshet och ökade kostnader för försäkringen talar inte heller för den föreslagna ändringen av avstängningsreglerna.

När det gäller *samordnat utbetalningsansvar*, som tas upp i motion A254, har utskottet tidigare framhållit vikten av att regeringen så snart det är möjligt lägger fram ett konkret förslag för riksdagen i frågan. Utskottet kan konstatera följande. I betänkande SOU 2001:81 *Utbetalning av aktivitetsstödet* framfördes bl.a. att det borde vara rationellt med färre inblandade aktörer vid utbetalningen av aktivitetsstödet. Riksförsäkringsverket (RFV) angav i sitt remissyttande över betänkandet att utredningen inte utrett de delar som är av väsentlig betydelse för socialförsäkringen och dess administration. Vidare ansåg RFV

att beslutsunderlaget var bristfälligt och kostnadsberäkningarna missvisande och otydliga. Därefter har först RFV och sedan Statskontoret utrett frågan. Statskontoret redovisade sitt uppdrag den 20 december 2002 i rapporten *Alternativ administration av aktivitetsstöd. Effekter för socialförsäkringens administration* (2002:28). I rapporten jämförs tre alternativ med ett nollalternativ, där nollalternativet är ett med hjälp av IT-teknik rationaliserat nuläge där de allmänna försäkringskassorna ombesörjer administrationen av aktivitetsstödet. Statskontoret konstaterade att nollalternativet syntes vara mest kostnadseffektivt för socialförsäkringens administration om hänsyn också tas till de administrativa kostnaderna vid arbetslöshetskassorna. Efter beredning av rapporten beslutade regeringen i november 2003 att lägga betänkande SOU 2001:81 till handlingarna. Såvitt utskottet känner till bereds inte längre frågan om samordnat utbetalningsansvar i Regeringskansliet.

Med anledning av ovanstående vill utskottet åter framhålla betydelsen av ett samordnat utbetalningsansvar mellan olika aktörer på arbetsmarknadsområdet. Utskottet utgår från att regeringen tar nödvändiga initiativ i frågan för att så snart det är möjligt kunna lägga fram ett konkret förslag för riksdagen.

Utökade möjligheter till *ekonomiska stödformer för vuxnas lärande* tas upp i motionerna A273 och A321. Utgångspunkten i svensk utbildningspolitik är som framgår av prop. 2000/01:72 *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen* att den framtida vuxenutbildningen ska möta människor och tillgodose deras behov av lärande utifrån den enskilda personens önskemål, behov och förutsättningar och stödja vuxnas delaktighet i det livslånga lärandet. Det s.k. Kunskapslyftet var när det infördes den största satsningen på vuxenutbildning någonsin i Sverige. Kunskapslyftet vände sig i första hand till arbetslösa som helt eller delvis saknade treårig gymnasiekompetens. Syftet var att de som hade störst behov av utbildning skulle få möjlighet att bygga på med nya kunskaper. Fram till den 1 juli 2001, då ett nytt enhetligt studiestödssystem infördes, fanns det flera andra typer av studiestöd med skilda villkor. Det var svårt för en enskild studerande att hålla sig underrättad om vilka regler för rätt till studiestöd som gällde i hans eller hennes fall. I synnerhet gällde det studerande i vuxenutbildning. Grundtanken med den nya studiestödslagen är att likartade regler ska gälla för alla utbildningsområden. Lagen reglerar bl.a. möjligheterna att erhålla studiebidrag och studiemedel. Från och med 2003 ersattes Kunskapslyftet av ett särskilt riktat statsbidrag som utges till kommunerna motsvarande ungefär 47 000 årsstudieplatser. Detta bidrag kommer att ingå i det generella statsbidraget till kommunerna fr.o.m. årsskiftet 2005/06.

Här ska också nämnas att ett nytt rekryteringsbidrag till vuxna infördes den 1 januari 2003. Bidraget är ett viktigt inslag i vuxenutbildningen. Syftet är att rekrytera personer över 25 år som är eller riskerar att bli arbetslösa eller som har något funktionshinder och som bedöms ha behov av kompletterande utbildning. Bidraget är ett utpräglat rekryteringsstöd och lämnas under högst 50 veckor. Det är inte ett generellt studiestöd till alla vuxenstuderande. Rekryteringsbidraget är i sin helhet ett bidrag men följer i möjligaste mån

studiestödssystemets grundprinciper för att fortsätta studier med studiestöd ska vara möjligt.

Utskottet vill också peka på den tidsbegränsade bristyrkesutbildningen för redan anställda som är en arbetsmarknadsutbildning. Den riktar sig i första hand till personer med utländsk högskoleutbildning inom något bristyrke men som i dag arbetar med arbetsuppgifter de är överkvalificerade för. Målgruppen är även andra anställda som vill utbilda sig inom ett bristyrke. Om arbetsgivaren efter utbildningen kan erbjuda mer kvalificerade arbetsuppgifter ska arbetsgivaren betala normal lön under utbildningstiden. Till övriga deltagare lämnas aktivitetsstöd. Den som vid arbetslöshet skulle varit berättigad till arbetslöshetsersättning får samma ersättning som skulle ha lämnats vid arbetslöshet, dvs. lägst 320 kr per dag. Den som inte är berättigad till sådan ersättning får aktivitetsstöd med 223 kr per dag.

Till sist vill utskottet återigen hänvisa till den studiesociala utredningens betänkande SOU 2003:130 *Studerande och trygghetssystemen*. Utredningens uppdrag var att ge en samlad bild av hur den ekonomiska och sociala situationen ser ut för studerande under hela studietiden. Några av de slutsatser som utredningen har fört fram är behovet av att studier kan kombineras med sjuk-skrivning på deltid och att skyddsbestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst anpassas till ett flexibelt användande av studiemedlen. Utredningen ska bli föremål för remissbehandling. Det kommande beredningsarbetet bör avvaktas.

Med hänvisning till det ovan sagda avstyrks motionerna A231 (s), A254 (s), A273 (s) och A321 (s).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan (punkt 1) (m, kd)

av Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen *dels* avslår proposition 2003/04:62, *dels* tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:A5 (m) och 2003/04:A6 yrkande 1 (kd).

Ställningstagande

Vi anser att riksdagen ska avslå regeringens proposition 2003/04:62 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan. Det är mycket tveksamt att låta arbetslösa människor som inte tillhör någon arbetslöshetskassa betala en avgift för att få det grundskydd vid tillfällig arbetslöshet de redan betalat skatt för. De får härigenom betala två gånger för samma sak. Avgiften berättigar inte ens till skattereduktion. Regeringen uppger att syftet med avgiften är att öka rättvisan och införa likabehandling av arbetslösa. Vi delar Statskontorets, Kommunförbundets och Landstingsförbundets bedömning att propositionen inte kommer att leda till rättvisa och likabehandling av arbetslösa. Vi anser att arbetslöshetsförsäkringen ska fungera som en omställningsförsäkring där incitamenten att ta ett nytt arbete är stora. Vi vill därför införa en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Vi anser alltså att propositionen bör avslås och att det som vi anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motionerna A5 (m) och A6 yrkande 1 (kd) bör bifallas av riksdagen.

2. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (punkt 2) (m)

av Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m) och Henrik Westman (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A305 yrkande 17 (m) och avslår motion 2003/04:A6 yrkande 2 (kd).

Ställningstagande

Vi anser att det är nödvändigt att reformera arbetslöshetsförsäkringen. Vi vill införa en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för alla. Försäkringen ska vara en omställningsförsäkring som administreras av staten. Ersättning ska kunna utgå under en period av 300 dagar, och det ska inte vara möjligt att kvalificera sig för en ny ersättningsperiod annat än med arbete. Eftersom det är en omställningsförsäkring är det möjligt att avskaffa huvuddelen av de regel-, kontroll- och sanktionssystem som finns i dagens system. För att åstadkomma ett tydligare försäkringsmässigt samband ska en utökning ske av egenfinansieringen. Försäkringspremien ska relateras direkt till lönen och utgöra 2 % på sådana inkomster som är ersättningsberättigande. Premien ska vara avdragsgill vid inkomstbeskattning.

Vad vi anfört här bör ges regeringen till känna. Det innebär att motion A305 yrkande 17 (m) bör bifallas av riksdagen och motion A6 yrkande 2 (kd) avslås i den mån den inte är tillgodosedd med vad som anförts.

3. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (punkt 2) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A6 yrkande 2 (kd) och avslår motion 2003/04:A305 yrkande 17 (m).

Ställningstagande

Kristdemokraterna anser att det är nödvändigt att reformera arbetslöshetsförsäkringen. Vi vill införa en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för alla. Den ska vara aktiverande och skapa incitament att skaffa nytt arbete. Ersättningen bör första året vara 80 % av den lön som man hade vid inträdet i arbetslöshet och grunda sig på de inkomster man faktiskt haft. I försäkringen ska egenfinansieringen vara högre än i dag och uppgå till en tredjedel men

med kompensation genom generellt sänkt inkomstskatt. Med ett sådant system tydliggörs sambandet mellan en dåligt fungerande lönebildning, höjd arbetslöshet och kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen.

Vad jag anført här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A6 yrkande 2 (kd) bör bifallas av riksdagen medan motion A305 yrkande 17 (m) bör avslås i den mån den inte är tillgodosedd med vad som anförts.

4. Inträdesvillkor (punkt 3) (v, mp)

av Camilla Sköld Jansson (v) och Ulf Holm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A292 yrkande 5 (v).

Ställningstagande

Arbetslöshetsförsäkringen är en omställningsförsäkring som bygger på anställnings- och inkomstbortfallsprincipen. För att få rätt till ersättning fordras att den arbetslöse uppfyller både ett medlemsvillkor och ett arbetsvillkor. För den som har ett fast heltidsarbete är det inga problem att uppfylla dessa villkor. Däremot är det svårt för deltidsarbetande och för dem som har olika former av tillfälliga anställningar. Kvinnor och invandrare har högst andel både deltids- och korttidsanställningar. Vi anser därför att regeringen bör lägga fram förslag om hur kvalifikationsregler för rätt till arbetslöshetsersättningen kan göras neutrala och icke-diskriminerande för korttids- och deltidsanställda. Könsmaksordningen, som systematiskt underordnar kvinnor och överordnar män, präglar arbetsmarknaden. Kvinnor missgynnas och diskrimineras på en rad områden, t.ex. när det gäller a-kassan.

Vad vi anført här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A292 yrkande 5 (v) bör bifallas av riksdagen

5. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m. (punkt 4) (m, kd)

av Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m), Henrik Westman (m) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A330 yrkande 10 (kd) och avslår motionerna 2003/04:A208 (kd), 2003/04:A284 (s) och 2003/04:A338 (c).

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör utreda en alternativ organisationsmodell och konsekvenserna av att förändra relationerna mellan arbetslöshetskassorna och de fackliga organisationerna. Arbetslöshetsförsäkringen är en märklig försäkring. Den sköts av från staten fristående arbetslöshetskassor med i de flesta fall starka band till olika fackliga organisationer. Samtidigt är de beslut a-kassorna fattar myndighetsbeslut, och deras verksamhet finansieras nästan helt med statliga medel. Två utredningar från Statskontoret och från Riksrevisionsverket som presenterades 1999 ifrågasätter dagens system med fristående arbetslöshetskassor som är knutna till fackliga organisationer. Kritiken går bl.a. ut på att arbetslöshetskassorna utgör ett hinder för effektiv tillsyn samt att statsbidragen inte är utformade på ett sätt som stimulerar till god hushållning med skattebetalarnas pengar.

Vad vi anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A330 yrkande 10 (kd) bör bifallas av riksdagen medan motionerna A208 (kd), A284 (s) och A338 (c) bör avslås.

6. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m. (punkt 4) (v)

av Camilla Sköld Jansson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A284 (s) och avslår motionerna 2003/04:A208 (kd), 2003/04:A330 yrkande 10 (kd) och 2003/04:A338 (c).

Ställningstagande

Vänsterpartiet står bakom den gällande arbetslöshetsförsäkringen som är en omställningsförsäkring. Syftet med försäkringen är att den skall ge en rimlig ersättning till de arbetslösa som aktivt söker lämpliga arbeten. Vänsterpartiet vill understryka vikten av en hög sökaktivitet hos de arbetslösa som uppbär a-kassa. I dagens regelverk finns dock en inkonsekvens i kravet att efter 100 ersättningsdagar generellt utöka sökområdet både yrkesmässigt och geografiskt samtidigt som ersättningsnivån sänks. För att försäkringen ska upprätthålla sin legitimitet krävs att större hänsyn tas till hur verkligheten ser ut för många människor i hela Sverige. Det kan inte vara skäligt att alltid kräva att t.ex. äldre arbetslösa ska söka alla kategorier av arbeten i hela landet. I stället för krav på flyttning borde större vikt läggas vid att möjliggöra pendling inom det regionala arbetsmarknadsområdet.

Vad jag anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A284 (s) bör bifallas av riksdagen medan motionerna A208 (kd), A330 yrkande 10 (kd) och A338 (c) bör avslås.

7. Allmänt om arbetslöshetsförsäkringen m.m. (punkt 4) (c)

av Margareta Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A338 (c) och avslår motionerna 2003/04:A208 (kd), 2003/04:A284 (s) och 2003/04:A330 yrkande 10 (kd).

Ställningstagande

Under de senaste åren har mycket gjorts för att föräldraskapet ska delas mer jämlikt mellan mamman och pappan. Det är många som försöker att få arbetsliv och familjeliv att fungera. Det är inte alltid som detta understöds av trygghetssystemen. Bland annat kan de föräldrar som delat på föräldraledigheten och arbetat deltid vid en efterföljande arbetslöshet drabbas av en rejält sänkt dagpenning från arbetslöshetsförsäkringen. Jag anser därför att en översyn ska göras av trygghetssystemen, inklusive arbetslöshetsförsäkringen, så att de påverkar ett jämställt föräldraskap positivt.

Vad jag anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A338 (c) bör bifallas av riksdagen medan motionerna A208 (kd), A284 (s) och A330 yrkande 10 (kd) bör avslås.

8. Överhoppningsbar tid vid studier (punkt 5) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A330 yrkande 5 (kd).

Ställningstagande

Jag vill stimulera deltagande i utbildning och föreslår därför att studier ska betraktas som överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen i proportion till omfattningen av tiden. Studierna ska inte behöva vara avslutade för att man ska vara berättigad till a-kassa, under förutsättning att man uppfyller kraven i övrigt.

Vad jag anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A330 yrkande 5 (kd) bör bifallas av riksdagen.

9. Studier och a-kassa (punkt 7) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A330 yrkande 9 (kd) och avslår motionerna 2003/04:A238 (s), 2003/04:A253 (s), 2003/04:A267 (s) och 2003/04:A350 (s).

Ställningstagande

Det gällande regelverket på arbetslöshetsförsäkringens område får till följd att studerande inte kan få arbetslöshetsersättning under ferierna. Detta innebär stora påfrestningar för alla studerande men framför allt för äldre studerande med försörjningsansvar. Det har förekommit att personer tvingats avbryta sina studier för att åter få rätt till ersättning. Jag anser att bestämmelserna bör ändras så att det blir möjligt för studerande att erhålla arbetslöshetsersättning under ferierna.

Vad jag anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A330 yrkande 9 (kd) bör bifallas av riksdagen medan motionerna A238 (s), A253 (s), A267 (s) och A350 (s) bör avslås.

10. Familjehem (punkt 8) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A330 yrkande 8 (kd).

Ställningstagande

Familjehemmen fyller en viktig uppgift. Efterfrågan på deras tjänster för familjevårdande uppgifter blir också bara större och större från kommunernas sida. Samtidigt har kommuner i dag stora svårigheter att rekrytera personer som kan erbjuda familjehem. En orsak till dessa rekryteringsproblem kan vara de ekonomiska villkor som gäller för familjehemsföräldrar. Enligt nuvarande regler har en familjehemsförälder t.ex. inte rätt att vara ansluten till arbetslöshetsförsäkringen i sin egenskap av familjehemsförälder. Ersättning från a-kassan lämnas inte trots gjorda inbetalningar. Uppdraget som familjehemsförälder måste godkännas som ett arbete med rätt till arbetsrättslig trygghet. Jag anser att arbetstagarbegreppet i försäkringen ska omfatta även personer verksam i familjehem och att verksamheten ska berättiga till ersättning från a-kassan.

Vad jag anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A330 yrkande 8 (kd) bör bifallas av riksdagen.

11. Företagares rätt till a-kassa (punkt 9) (m, fp, kd, c, mp)

av Margareta Andersson (c), Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m), Tina Acketoft (fp), Henrik Westman (m), Ulf Holm (mp), Mauricio Rojas (fp) och Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed delvis motionerna 2003/04:A263 yrkande 20 (c), 2003/04:A285 (fp), 2003/04:A330 yrkande 7 (kd), 2003/04:N329 yrkandena 13 och 14 (c), 2003/04:N346 yrkande 13 (kd) och 2003/04:N414 yrkande 1 (mp).

Ställningstagande

Vi är övertygade om att ett gott småföretagarklimat är bra för hela Sverige. En övervägande del av företagen i landet har inte några anställda. Att vara egenföretagare har i allt större utsträckning kommit att bli ett komplement till en regelrätt anställning. Ett problem för småföretagarna är att deras intressen är dåligt tillvaratagna i det sociala försäkringssystemet, trots att de kan vara lika eller t.o.m. mer sårbara än de som är anställda. I vissa avseenden är regelverket direkt diskriminerande mot småföretagare. Vi anser därför att en parlamentarisk utredning ska tillsättas för att skyndsamt se över företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet. I utredningen bör även ingå att överväga möjligheterna för företagare att vara deltidsarbetslösa samt att se över reglerna som gäller för dem som verkar inom kooperativa, ekonomiska och ideella föreningar. Ett annat problem är nivån på ersättningen för företagare. Tydliga tillämpningsföreskrifter saknas. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad i reservationen anförts om tillsättande av en parlamentarisk utredning om företagares ekonomiska situation vid arbetslöshet.

Det anförda innebär att motionerna A263 yrkande 20 (c), A285 (fp), A330 yrkande 7 (kd), N329 yrkandena 13 och 14 (c), N346 yrkande 13 (kd) och N414 yrkande 1 (mp) bör bifallas av riksdagen, i förekommande fall i motsvarande delar.

12. A-kassa och bemanningsföretagen (punkt 10) (kd)

av Annelie Enochson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs under Ställningstagande i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:A330 yrkande 6 (kd) och avslår motion 2003/04:A204 (m).

Ställningstagande

Det finns ett behov av ett enhetligt regelsystem för privata och offentligt organiserade bemanningsföretag vad gäller a-kassan. En anställd i ett privat bemanningsföretag betraktas t.ex. alltid som heltidsanställd oavsett vad den enskilde och företaget har avtalat. Den enskilde kan därför inte få utfyllnad från arbetslöshetsförsäkringen vid deltidsarbetslöshet. En deltidsanställd i ett annat företag liksom i ett offentligt organiserat bemanningsföretag kan däremot få utfyllnad i motsvarande situation. Jag menar att samma regler måste gälla oavsett om man arbetar i ett privat eller offentligt organiserat bemanningsföretag.

Vad jag anfört här bör ges regeringen till känna. Det anförda innebär att motion A330 yrkande 6 (kd) bör bifallas av riksdagen medan motion A204 (m) bör avslås.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. En allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring (punkt 2) (fp, c)

av Margareta Andersson (c), Tina Acketoft (fp) och Mauricio Rojas (fp).

Enligt vår uppfattning behövs en ny arbetslöshetsförsäkring som är allmän, obligatorisk och som utgör en del av den generella välfärdspolitiken. Den ska vara utformad som en omställningsförsäkring. Den enskilde blir tryggare och rörligheten på arbetsmarknaden gynnas av ett bra försäkringsskydd vid arbetslöshet. Det behövs därför en arbetslöshetsförsäkring som ger ett bra inkomstskydd under en begränsad tid. En utgångspunkt måste vara att allt arbete, oavsett anställningsform, ska löna sig. En viktig strukturereform är att öka egenfinansieringen så att kostnaden för arbetslösheten blir tydligare. Försäkringen ska bygga på enkla och överblickbara regler som är anpassade till dagens arbetsmarknad. De nu gällande medlemsvillkoren och kvalifikationskraven för a-kassan är problematiska och krångligt utformade med en mängd olika begränsande komponenter. Bland de grupper på arbetsmarknaden som drabbas extra hårt av regelverket finns företagare, invandrade svenskar, unga svenskar och de som är delägare i olika former av kooperativa verksamheter.

2. A-kassa och bemanningsföretagen (punkt 10) (m)

av Anders G Högmark (m), Patrik Norinder (m) och Henrik Westman (m).

I motion A204 pekar Ulla Löfgren och Jeppe Johnsson (båda m) på vissa problem som är förknippade med en anställning i ett bemanningsföretag. Med anledning av motionen vill vi avge följande särskilda yttrande. Det finns bland arbetsgivare ett uttalat behov av de tjänster som bemanningsföretagen har att erbjuda. För många personer är arbetet i ett bemanningsföretag vägen mot en fast anställning. Inte minst många invandrare har kommit in på arbetsmarknaden genom ett bemanningsföretag. Många personer som har fått fast anställning hos en kund till det bemanningsföretag som de arbetat hos söker sig tillbaka till bemanningsföretaget eftersom de uppskattar omväxlingen i arbetet. Bemanningsföretagen är inte bara till nytta för individen utan även för samhället eftersom de bidrar till att öka flexibiliteten och lösa flaskhalsar i produktionen. Vi instämmer i motionärernas konstaterande att reglerna i arbetslöshetsförsäkringen både är stelbenta och diskriminerande mot privata bemanningsföretag. Enligt nuvarande regler ska en anställd i ett be-

manningsföretag anses vara tillsvidareanställd i den omfattning som svarar mot medlemmens arbetsutbud oavsett hur anställningsförhållandet benämns i anställningsavtalet. Motsvarande gäller inte för andra företag. Vidare kan en arbetslös inte acceptera erbjudanden om korta arbeten från bemanningsföretag utan att riskera sin ersättningsrätt. Skälet till detta är att anställda vid bemanningsföretag till skillnad från anställda vid andra slags företag inte får någon ersättning under arbetslösa perioder mellan olika uppdrag. Dessa skillnader är otillfredsställande och innebär att bemanningsföretagen och deras anställda diskrimineras. Liksom motionärerna anser vi att a-kassereglerna ska vara lika för alla anställda, oavsett i vilket slags företag de arbetar.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

2003/04:62

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens
förslag till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor

Följdmotioner

2003/04:A5 av Anders G Högmark m.fl. (m):

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:239)
om arbetslöshetskassor.

2003/04:A6 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

1. Riksdagen avslår proposition 2003/04:62 Avgift till den kompletterande arbetslöshetskassan.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag om en ny allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring i enlighet med de principer som beskrivs i motionen.

Motioner från allmänna motionstiden

2003/04:N329 av Maud Olofsson m.fl. (c):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att småföretagare bör ges tillträde till a-kassan om företaget är helt eller delvis vilande.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att make eller maka till företagare skall få ta del av arbetslöshetsersättning på samma villkor som andra.

2003/04:N346 av Maria Larsson m.fl. (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetslöshetsförsäkringen.

2003/04:N414 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

1. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om företagarnas ekonomiska situation vid arbetslöshet så att dessa inte missgynnas i förhållande till arbetstagare vid ersättning från arbetslöshetskassan.

2003/04:A204 av Ulla Löfgren och Jeppe Johnsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till a-kassa för anställda vid bemanningsföretag.

2003/04:A208 av Torsten Lindström (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en översyn av regelverket i arbetslöshetsförsäkringen.

2003/04:A231 av Göran Norlander och Agneta Lundberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om avstängning från a-kassan vid uppsägning på egen begäran.

2003/04:A238 av Lilian Virgin och Christer Engelhardt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att åtgärder skall samverka för att förstärka arbetslinjen.

2003/04:A253 av Jan Björkman och Kerstin Andersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om regelverket vad avser försäkringen om att inte återuppta studier.

2003/04:A254 av Jan Björkman och Kerstin Andersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att skyndsamt följa upp frågan om samordnat utbetalningsansvar.

2003/04:A263 av Margareta Andersson m.fl. (c):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förtydliga reglerna kring rätten att erhålla ersättning från arbetslöshetsförsäkringen samtidigt som den sökandes engagemang inom den sociala ekonomin kan fortsätta.

2003/04:A267 av Kurt Kvarnström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om a-kassan och studiestödet vid rehabilitering och studier.

2003/04:A273 av Åsa Lindestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samverkan mellan myndigheter vad gäller vuxnas lärande.

2003/04:A284 av Lennart Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetslöshetsförsäkringen.

2003/04:A285 av Anna Grönlund (fp):

Riksdagen begär att regeringen omedelbart påbörjar arbetet med att jämställa enmansföretagare med löntagare vad gäller trygghetssystemen och då primärt a-kassan.

2003/04:A292 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om hur kvalifikationsregler för rätt till arbetslöshetsersättning kan göras neutrala och icke-diskriminerande.

2003/04:A305 av Anders G Högmark m.fl. (m):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring.

2003/04:A321 av Rolf Lindén m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studier och a-kassa.

2003/04:A330 av Annelie Enochson m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studier som överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av enhetliga regelsystem i privata och offentliga bemanningsföretag vad gäller a-kassaregler.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av lagen om företagares rätt till a-kassa.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjehemsförälders rätt till a-kassa.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätt till a-kassa för studenter under ferier.
10. Riksdagen begär att regeringen utreder kopplingen mellan fackliga organisationer och arbetslöshetskassorna i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04:A338 av Annika Qarlsso och Roger Tiefensee (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn skall göras av trygghetssystemen så att de påverkar ett jämställt föräldraskap positivt.

2003/04:A346 av Raimo Pärssinen (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillämpningen av arbetslöshetsförsäkringen.

2003/04:A350 av Jan Björkman och Kerstin Andersson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att ta bort regeln om 45 dagars studieuppehåll i arbetslöshetsförsäkringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor
dels att 87 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 87 a och 87 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

87 §¹

För den kompletterande kassan gäller i övrigt bestämmelserna i denna lag med följande undantag.

Bestämmelserna i 1 § andra stycket och 5 § första stycket 2 om kassans verksamhetsområde, bestämmelsen i 3 § om minsta antal medlemmar, bestämmelsen i 8 § om att registrering i vissa fall får vägras samt bestämmelserna i 82–84 §§ om fusion gäller inte.

Bestämmelserna i 3 §, 5 § första stycket 12, 34–47 a §§ samt 60 § om medlemskap, medlemsförteckning, medlemsavgift m.m., i 48 § om finansieringsavgift, *och* i 95–97 §§ och 111–115 §§ om överklagande, omprövning och ändring gäller för de anslutna i stället för medlemmarna. Vad som sägs i 31 och 61 §§ om medlem gäller även den som är ansluten till den kompletterande arbetslöshetskassan.

Bestämmelserna i 3 §, 5 § första stycket 12, 34–47 a §§ samt 60 § om medlemskap, medlemsförteckning, medlemsavgift m.m., i 48 § om finansieringsavgift *och utjämningsavgift, samt* i 95–97 §§ och 111–115 §§ om överklagande, omprövning och ändring gäller för de anslutna i stället för medlemmarna. Vad som sägs i 31 och 61 §§ om medlem gäller även den som är ansluten till den kompletterande arbetslöshetskassan.

I stället för vad som sägs i 17 § tredje stycket gäller för den kompletterande arbetslöshetskassan följande. Till styrelseledamot får utses medlemmar, förtroendevalda eller anställda i de organisationer som är medlemmar i föreningen. Styrelseledamöterna får inte vara styrelseledamöter, kassaföreståndare eller ombud vid föreningsstämma i en annan arbetslöshetskassa.

Bestämmelserna i 51–54 §§ om val av ombud och valda ombud gäller i den kompletterande arbetslöshetskassan på motsvarande sätt ombud som utses av medlemsorganisationerna. För sådana ombud gäller vad som i tredje stycket sägs om styrelseledamot i den kompletterande kassan.

¹ Senaste lydelse 2000:1461.

87 a §

Den kompletterande arbetslöshetskassan skall ta ut en avgift av dem som får ersättning enligt grundförsäkringen enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring och som inte är anslutna till kassan eller medlemmar i en annan arbetslöshetskassa. Avgiften skall bidra till att täcka kassans förvaltningskostnader för denna grupp ersättningsberättigade.

Avgiften betalas genom att den dras av när ersättningen enligt grundförsäkringen betalas ut. Avdrag för betalning av preliminär skatt skall göras innan avgiften dras av från ersättningen. Avdrag för avgiften får inte göras gällande mot beslut om utmätning av lön enligt 7 kap. utskökningsbalken.

87 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, efter förslag från den kompletterande arbetslöshetskassan, meddela föreskrifter om storleken på avgiften enligt 87 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2004.